

Poštarska plaćena u golovom

H R V A T S K I
PLANINAR

GLASILO HRVATSKOGA PLANINARSKOGA DRUŠTVA

GOD. 1932.

BROJ 5.

HUBERTUS KABANICE

NEPROMOČIVE PROTI KIŠE

PRAVA ZAŠTITA PLANINARA

U NAŠIM PRODAVAONAMA

OD DIN 200–340

FOTO-APARAT I MATERIJAL

kupit ćete najjeftinije kod tt.

GRIESBACH & KNAUS

JURIŠIĆEVA ULICA BROJ 1

ZAGREB

gdje dobijete besplatno i stručnu uputu u snimanju planina

Kod planinarenja uvijek

Hansaplast
brzi ovoj

Čovjek se lako povredi ili ogrebe.
Nosite zato uvijek sa sobom
Hansaplast — brzi ovoj. Za neko-
liko sekunda on je namješten; a za-
dovoljava svim higijenskim zahtjevima,

bez da Vam smela u kretanju.
Hansaplast je rupičast Leukoplast
sa kompresom od mulla za desinfek-
ciju. Zahljevajte izričito Hansaplast
i pazite da li je rupičast

Planinari i skijaši

upotrebljavaju često kod svojih izleta i prema potrebi i prije odlaska

NIVEA-CREMU
NIVEA-ULJE

Oni time umanjuju pogibao neugodnih opreklija od sunca
i ledenjaka, a štite svoju kožu od utjecaja oporog vremena.

Dobivaju zdravi i prekrasni tamni športski
izgled. Radi svoje sastojine koži srodnog
Eucerita, koji se ne nalazi u nijednom dru-
gom sredstvu za njegu kože, prodire Nivea
Creme i Nivea ulje duboko i temeljito u kožu.

JUGOSL. P. BEIERSDORF & CO. d. s. o. j., MARIBOR

Sozor športaši!

*Ne tjerajte sport bez osiguranja
protiv nezgode. Police izdaje
odmah osiguravajuće društvo*

Feniks, Zagreb, Jelačićev trg 4

„KODAK“ FILMPAK JEFTINIJI!

POČAM OD 10. APRILA ZA 10⁰/.

Zahtijevajte uvijek
proizvode svjetske
marke

„KODAK“

u nju se možete
uvijek pouzdati.

Na veliko: Zvonimirova ul. 2. **KODAK d. s. o. j., ZAGREB** Na malo: Praška ulica br. 2.

Prva zagrebačka tvornica salame,
kobasica, masti i suhomesnate robe

K. RABUS I SIN, ZAGREB

Tvornica **Sesvete** kraj Zagreba

Telefon 42-58

Brzojavni naslov: RABUS

Cijenici na zahtjev franko.

FRKOVIC i DRUG
ZAGREB MESNIČKA 5.

POTPUNE OPREME ZA PLANINARE

u prvakoj izradbi.

Vlastite radione! Cijenici besplatno!

M. DRUCKER

Zagreb, Ilica 39

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXIII.

SVIBANJ 1932.

BROJ 5.

Dr. A. ŠPILER:

MARUŠEVEC

GROSSGLOCKNER

Grossglockner, najviši vrh Visokih Tura i najviši alpinski vrh istočnih Alpa uopće, svakomu je još iz geografije školskih dana zacijelo ostao u dobrom sjećanju. Zaboravljuju se mnogi viši vrhunci i čitavi planinski sistemi, a Grossglockner sa svojim zvučnim imenom nepokolebivo stoji u pamćenju: 3798 m — nezaboravan broj. Između bezbroj visokih gora ima ih nekoliko naročito odabranih, nezaboravljivih: Mount Everest, Mont Blanc, Matterhorn, Triglav i još ih je samo nekoliko, za koje smo stalno zapamtili i njihov geografski smještaj, a visina njihova usjekla se u naše pamćenje.

Dojmovi i uspomene planinarstva.

Prolaze dani i godine; planinarstvo je ušlo u naš život, te ispunja velik dio našega ljepšega, unutrašnjega, vlastitoga svijeta. Dolaze i prolaze dojmovi, zaborvaljamo; ali se opet i sjećamo i u misli ponovno proživljavamo po koji čas života, ponovno se prepuštamo prizoru duhovnoga gledanja:

Sumrak je pred izlazom sunca. Mi smo na vrhu planine; obzorje biva zelenkasto svjetlo, ono živi, previru boje. Bezbroj planinskih vrhova niže se oko nas i u prostor; svi su tamni, ali jasnih kontura i već plastični od refleksa svjetloga neba. Dogorijevaju zvjezde. Dolinama se vuku tanke, svijetle, svilene magle. Rađaju se boje oko nas. Izlazi golemo sunce i već je na nama prva topla životna zraka sunčeva. — U nas je ušlo zadovoljstvo! Sretni smo, što nam planinarstvo daje estetske doživljaje, pa ih tražimo i nalazimo u planinama. Koliko? Neizmjerna je mogućnost varijacija u prirodi. Sa ponosom sjećamo se slobodnih časova sa sunčanih visokih vrhunaca, kad smo sami bili visoko iznad ostalog svijeta. Opaja nas čuvstvo pobjede i potpune slobode. — Planinarstvo imade svoje estetsko i svoje etičko opravdanje. A to naše znanje stvara u nama potrebu za ponovnim planinskim usponima, čežnju i želju za usponima na druge i nove planinske vrhove.

Tako se i Grossglockner počeo javljati i sve češće se javljaо u našim mislima. Mi smo ga gledali sa naših alpinskih vrhova, a kad ga nismo vidjeli, naslućivali smo ga. Bilo je to jednoga kristalno jasnog zimskog dana na Ivančici: obzorje beskrajno, zapad ispunjen alpinskim vrhovima, daleko iza naših Alpa svjetlucali su se snježni vrhunci. Grossglockner? Nemoguće. Udaljenost je ipak prevelika. Ali i tu smo ga naslućivali!

Iz Lienza do Kalsa.

Nije prema tomu ništa čudnovato, pače vrlo je naravno, da smo ove godine bili na Grossglockneru, a započeli smo turu iz Lienza, grada na ušću Isele u Dravu, najvećeg mjesta istočnoga Tirola. Lienz je slikovito lijep i uredan, tipično njemački gradić sa jakim, naročito autobusnim prometom. Smještaj grada u dravskoj dolini vanredan je, jer ga Dravi na jugu okružuju, tik nad njenom dolinom izrasli, strmi, bijeli i visoki Dolomiti bizarnih forma, a sa sjevera spuštaju se prema dolini pitomi obronci Visokih Tura obrasli gustom crnogoričnom šumom. Tu je i Iselsberg zatvorio dolinu rječice Möll, koja žestoka, nekim podmuklim bijesom valja svoju mutnu vodu, vodu sa ledenjaka Pasterce, te ovdje mora da zakrene prema istoku. Iselsberg, pitomi šumoviti hrbat, osamljeno je lječilište sretnoga smještaja, presijeca ga cesta Lienz—Heiligenblut, a sa njegova hrpta odmara se oko na snježnim visovima Visokih Tura, udivljeno gleda strme stijene Lienčkih Dolomita, te se spušta pitomoj zelenoj dolini, gdje se na zapadu bjelasa Lienz. — Tu će se planinar odlučiti za svoj uspon, ili će dolinom Möll do Heiligenbluta, preko Glocknerhausa i Hofmannovog ledenjaka ili će poći tirolskim putem iz Kalsa. Na obje strane imade iz Lienza dobra autobusna veza.

Mi smo odabrali Kals. Dobrom cestom uz Iselu kraj sočnih liva da kroz nekoliko urednih sela do mjesta Huben, odašle se naša cesta za Kals odvaja prema sjeveru, te isprva strmim zavojima, a onda uskom dolinom vodi do Kalsa. Dolina biva sve užom, nekako hladnjom, zatvorenijom. Kals — pravo alpinsko selo, nepristupačno, planinama zatvoreno sa svih strana, a opet vanredno simpatično, upravo prijazno, toplo. Možda zbog toga, jer tu nema bujice velikoga i glasnoga turističkoga prometa, ili opet ogromne drvene seljačke kuće, slikovito građene sa pocrnjelom drvenom građom djeđuju patrijarhalno mirno i intimno, te taj seljački mir nenatriven velikim prometom čitavom mjestu daje neki blagi, domaći karakter. U Kalsu smo kao kod kuće.

Rano je jutro — 4 sata — kod Glocknerwirta nas poslužuju za-jutarkom, pojedine se partije formiraju, započinjemo uspon. Ugodnim putem kroz selo, pa onda visoko nad bučnim potokom Ködnitzbach kroz nekoliko zaselaka masivnih drvenih kuća dižemo se sve više, dok nam se polako desno pokazuju vrhovi Schoberove skupine. Prvi pozdrav bijelo-ocjelnih ledenjaka i snježnika Visokih Tura. Pojedini vrhovi iskaču svojom zagasito smeđom bojom nad bijelim plohamama snijega. To su Böses Weibele, a nešto prema jugu Hoch-Schober. Scena se mijenja. Sa juga nadolaze oblaci u gustim hrpmama, brzo proljeće nad nama, zatvaraju i otvaraju pojedine skupine vrhova, čas ih obasjava sunce, čas ih zastiru oblaci, a pogdjegdje snop sunčanih zraka reže dio obzorja dajući mu svjetlu prozirnost i daleki vidik oživljavajući čitavu krajину. Ovim vrlo lakim uspinjanjem ulazimo u poširoku ravnu dolinu zatvorenu sa objiju uzdužnih strana visokim golim vrhovima — to je Ködnitztal. Pitome zelene livade, tu i tamo po koja kuća, košci, pastiri, blago. Potočić. Idila. A sa obje strane 3000 m visoki vrhovi, strme i okomite stijene. Ali te stijene nijesu ni stroge ni strašne ni ponosne, one su presvučene zelenom svilenom prevlakom. Zelena trava i alpinsko cvijeće oblači ih do 3000 m visine, a smeđa boja kamenja daje čitavom kraju zeleno-ljubičasti ton. Čak je i voda u potočićima nježno violetna.

Ovako prepuštajući se tom ugođaju prolazimo livadama, staza nam ulazi u kamenje, scena se ponovno mijenja. Pred nama se uspravila piramida samoga Grossglocknera, smeđi šiljasti vrh sjeo je na široke snježnike. Premda je absolutna visina piramide 700 m, sama pojava vrhunca nije naročito velika, nije teško masivna, više je otmjeno hladna, što naročito čini izoliranost tanko zašiljenog samotnog vrha. Prema nama spušta se bijeli zamrzli jezik: Ködnitzkees. Magla je sve gušća, vrh se zatvara, tek ispod magle plazi prema nama bijelo-sivi Ködnitzkees. Postaje hladno i tamno. Nema više sunca, sa juga jure crni oblaci; blijesak i tutanj groma. Prolazimo prvo snježište, ostavljamo vegetaciju, idemo u kamenje utrtom stazom, dižemo se još malo jednom kosinom na sedlo i već u magli ulazimo u Stüdlhütte 2803 m. (Put iz Kalsa do Stüdlhütte traje dobra 4 sata, a posvema je lak i bez opasnosti.) Oluja! U kući je glasno. Oluja je naglo došla; jedna je partija na putu i to Stüdlgratom, grebenom, koji ravno odavle vodi na vrh mimoilazeći kuću Adlersruhe. Dva su planinara viđena na ledenjaku upravo kad je munja presjekla maglu, kao da neorientirano lutaju ledenjakom, pa se o tom raspravlja sa svima mogućnostima. Razumljivo uzbuđenje. Uto dolaze novi, a i vraćaju se neki, koje je nevrijeme snašlo. Vani je kiša

prestala, osjetljivo je hladno. Na jugu nastaje svijetao rub, koji nagle biva sve širi, prozirniji, svjetlijiji. Olovno sivo nebo još je nad nama, ali osjećamo da je opasnost minula. Svjetla ploha postaje zelenkasto modra, okružena odozgo tamnim okvirom sa zlatnim rubom, pred nama nastaje slika: kameni valovi kamenoga mora fantastičnih oblika. Dolomiti — Monte Cristallo, Tri Cine, Antelao, Marmolata i ostalo more vrhova. A Schober mrk i težak, plastično izvajan i jasan u čistom zraku ustobočio se kao ogromna kula na istoku.

Uspon po ledenjaku Ködnitzkees.

Nastavljamo uspon. Dijemo se golom, od zuba velikoga vremena razdrtom kosinom. Prelazimo obli greben i spuštamo se na ledenjak Ködnitzkees. Uobičajeno vezanje o užeta, tamna stakla. Vedro je i toplo. Ploha ledenjaka pokrita je snijegom, tek tu i тамо zja po koja pukotina. Prelazimo njegovim gornjim položitim dijelom, prelaz je lagani, strmina blaga, tek treba oprezno cepinom sondirati snijeg radi mogućih pukotina. Još je čitav ledenjak na oko miran i zatvoren, ali pod snježnim pokrovom čekaju ledena ždrijela. Jučer je životom stradao čovjek, koji se ne sluteći zla bezbrižno vraćao sa vrha preko mirnoga ledenjaka — nigdje nije bilo otvorenih pukotina, baš pod njime iznenada srušio se jedan snježni most i bešćujno s njime pao u dubinu. To je opasnost uspona na Grossglockner. Nigdje nema na običnom putu teško savladivih penjačkih mjeseta, sav oprez potreban je kod hodanja zasniježenim ledenjacima, jer je led u stalnom gibanju, te prijeti opasnost novih pukotina. Tko nema iskustva na ledenjacima, uzet će vodiča, te će s njime bez pogibli doseći vrh. Još nas grije sunce i tamna piramida vrha diže se u modro nebo, titra čisti i rijetki zrak, naš duh i naše tijelo osjeća veliku visinu, te se vedra raspoloženja penjemo na strmi greben do posljednje kuće Erzherzog Johannhütte an der Adlersruhe. 3465 m. Krasna kuća. Ljepše i bolje opremljene kuće teško je zamisliti i poželjeti i jedina kuća, u kojoj naše H. P. D. imade člansku pogodnost. Uto je već i vrijeme odmaklo, te je kasno popodne. Vrh je ponovno u magli, ali ispred kuće još je vidik na bliže vrhove, opet nas privlači masivna grupa Schoberova, ona pritište uzavrelu maglu, koja nam prijeći pogled u dubinu ledenjaka Pasterze. Magla je sve gušća, vidika potpuno nestaje, pada mrak.

Uspon sa Adlersruhe na vrh Grossglocknera.

Pred zoru budi me vodič — vedro je. Brzo ustajem. U predoblju oprema se nekoliko ranih planinara, stavlju se dereze, omotavaju užeta; čuje se lupa dereza i zvezek cepina po kamenim, zaledenim

blokovimaiza vratiju «Zum Gipfelausgang». U 4 sata izlazimo. — Čitavobeskrajno obzorje gubi se u neku tamnu ljubičastu boju. Reljef bližih vrhova odskače svojim mrko-bijelim kontrastom. Boja stijena je tamno smeđa sa ljubičastim dahom taknuta. Tik ispred nas bijeli se na jednoj golemoj bijeloj širini, bez ikakove sjene, bez znaka kakova života, ogromni masiv velikoga Venedigera. Duboko pod nama prikriveno se ljeska Pasterce. Vedro je nebo nad nama, silni prostor pred nama, velika dubina pod nama. Sâm sam u prostoru. Pogled nam obuhvaća naokolo sve vrhove istočnih Alpa i gubi se negdje u našim nizinama, odakle već rudi zlatna zora. Jutarnji je mir, sve je zamrlo u iščekivanju sunčeva izlaza. Sablasno se još koće u vedri prozirni prostor mrke kulise Kleinglocknera i vitkog Wiesbachhorna, a pred našim očima obavija ih prvi crveni sunčev trak dajući jednim mahom čitavoj krajini životno gibanje. Sve živi, sve se prelijeva u boji. Polagano se dižem snježnom kosinom zamrzlim snijegom prema malom Glockneru. Strmina biva sve jača, konačno se uspinjemo strmo nagnutim snježnim krovom visoko iznad Pasterce — polako korak po korak, jer je već i zrak dosta rijedak. Još malo položitijim serpentinama po toj snježnoj kosini i stijena maloga Glocknera je pred nama. Toplo životno sunce razlilo je začarani svemirski mir, u kulise toga alpinskoga amfiteatra ušlo je plaho gibanje; magle se stvaraju, nas i okolišne vrhove zamatajući u svoje fluidno tkivo.

Uspon na mali Glockner najbolje se dade usporediti sa usponom na mali Triglav. Otvoren greben, koji se na obje strane strmo ruši u duboke ponore, sa kulminacijom u šiljastom vrhu i strmim spustom do usjekline pod vrhom velikoga Glocknera. Ovaj put penjali smo se golom stijenom, a kako se u toj visini vrijeme lako mijenja, tako je i sa snijegom. Često je sva stijena zasniježena i zeledena — onda je penjanje kudikamo teže, a tako i prelaz preko usjekline t. zv. Glocknerscharte. Mi smo sada prelazili usjeklinu 4 m dugačku, a kojih 40 cm široku sa dobro izgaženim snijegom. Prelaz nije osiguran, te se valja uzajamno užetom osiguravati i oprezno sa obje strane spuštati na nju, jer je i sa malog, a i sa velikog Glocknera nagib stijene prema usjeklini strm i gladak. Iz usjekline ruši se prema Pasterci uski i duboki žljeb Pallavicinirinne, kuda svake godine po koji smioniji poduzimaju uspon, ali je taj uspon vrlo opasan zbog usova kamenja, koje se tim žljebom ruši, te se mora prema tomu i udesiti uspon prije izlaza sunca. Prošavši usjeklinom penjemo se kratkom i strmom stijenom brzo do željeznog križa na vrhu Grossglocknera: 3798 m. Uspon je uspio, ali nam magla zatvara vidik, te se za par časaka istim putem sve u magli vraćamo do kuće na

Adlersruhe. Nije nam bila dana sreća, da sa ovog najvišeg i zaista pravog vrhunca poput orla uronimo pogledima u sunovrate pod nama i da nam pogled obuhvati stotine kilometara obzorja u jedan mah.

Silaz sa Adlersruhe u kuću Franje Josipa.

Od kuće na Adlersruhe silazimo u smjeru kuće Franje Josipa. Oštri Hohenwartov Greben vodi nas upravo na početak Hofmannova ledenjaka. Uto su se stale magle rastavlјati, te nam se kroz maglena okna pokazao ledenjak Pasterce blještav od refleksa sunca, koje je upravo osvijetlilo ovu golemu ledenu rijeku. Pasterca leži ispod visine vječnoga snijega te je tamo ledenjak gol bez snježnoga pokrova, a ogromne i duboke pukotine i čitave ledene šipile čarobno se ljeskaju nekom diskretnom, ledenom, modrom bojom. Drugačiji je Hofmannov ledenjak. On je iznad visine granice vječnoga snijega i sav je pokrit snijegom. Pa dok sunčeva toplina odozgo, a toplina tla pod njim besprekidno prouzrokuju neko previranje i duboko tajanstveno gibanje, tako se i površina njegovā od dana do dana mijenja. Gdje je jučer još bila glatka snježna ploha, danas je duboko ledeno ždrijelo, a hladna modrina struji iz dubine na nas; ili prelazimo još tankim snježnim mostom, a za nama se već otvara na istome mjestu nova pukotina. Dobro čujemo muklo žuborenje vode pod nama i po koji prasak i duboki lom leda pod nama i kraj nas. Ledenjak je strm, ispresijecan mnogim pukotinama, velik je i dugo se njime spuštamo. Ovdje se očituje pravi Grossglockner, to je njegova velika strana i pravo njegovo lice. Sunce je potpuno razbilo maglu, te nam se pokazao prizor ledenoga veličanstva. Čitava Pasterca pod nama. Sa svih strana teku spram nje ledenjaci čudnovatih oblika, koji kao ledene nemani vise o strminama i kao da se grčevito hvataju pandžama stijena viseći nad nizinama. Instinktivno prolazi nas sjećanje na ledeno doba i na onaj davno izginuli živi svijet. A s druge strane Pasterce? Pozdravljuju nas zeleni obronci pobjede sunca nad vječnim ledom.

Spuštamo se sve niže, susrećemo planinare, koji polagano svladavaju taj teški uspon, ostavljamo ledenjak te izlazimo na kameni tlo, gdje se oprاشtamo sa našim simpatičnim vodičem Josefom Oberhauserom iz Kalsa. Još malo spuštanja i evo nas na donjoj Pasterci. Donju smo Pastercu temeljito prošli, jer nas je ponovno obavila magla, pa smo dobar komad lutali obilazeći bezbroj modrih ledenih zjala i preskakujući uže pukotine, dok nam je ponovno sunce pokazalo zeleni brijeđ i stazu na njemu. Još malo serpentina i sunčeva grijanja i evo nas na drugom brijeđu Pasterce u kući Franje Josipa. Ovdje već vlada neki sajamski promet. Staro i mlado uzlazi i silazi,

Foto: O. Hrazdira

GROSSGLOCKNER SA PASTERCOM

Nad širokim ledenjakom Pasterce lijevo šiljati vrh Velikoga i Maloga Glocknera sa Glocknerglečerom s lijeva, a desno strma stijena Glocknerwand i dalje kupola Johannisberga (3467 m).

Foto: O. Hrazdira

PASTERCA I VELIKI WIESBACHHORN

Pogled sa terase Erzherzog Johannhütte (3465 m) na ledu rijeku Pasterce i na Grosses Wiesbachhorn (3570 m).

Foto: O. Hrazdira

POGLED SA VRHA GROSSGLOCKNERA NA LEDENJAK PASTERCE
I PREMA WIESBACHHORNU

Foto: Dr. Wagner

SOKOGRAD U KONAVLIMA KOD DUBROVNIKA

divi se, fotografira, a kad se iz magle pokaže vrh Grossglocknera, sve trči pred kuću uzvikujući i fotografirajući. Jednom riječi prošte-nje. Ali istina je — kuća Franje Josipa divno je prošteniše: ispred nje teče ledena rijeka Pasterce, koja se odavle vidi u čitavoj dužini od 10 kilometara, a na njenom kraju kruni ga bijela glava 3467 m visokog Johannisberga. Visoko nad ledom lebdi tanki, spram neba zašiljeni dvostruki vrh Velikoga i Malog Glocknera, koji se spušta u tamnu strmu stijenu ukrašenu vječnim snijegom i ledom.

Opet smo na putu u nizinu. Lagana staza vodi nas kraj Glockner-hausa na automobilsku cestu, ali je mi ostavljamo te se stazom spu-štamo nad potokom Möll, koji arhajskom snagom buči i ruje svoj tok u uskoj, dubokoj dolini. Snažna, razbuktala bujica teške i mutne vode živi je spomenik veličine i snage vječnoga zbivanja na onim visovima, koje ostavljamo, a taj nas ledeni glečerski izvor, nabujava u veliku rijeku, prati čitavim putem preko Heiligenbluta-Lienza, Celovca i Maribora do Varaždina, do doma.

M. KUSIJANOVIĆ:

DUBROVNIK

IZ DUBROVNIKA KROZ KONAVLE NA SUBRU

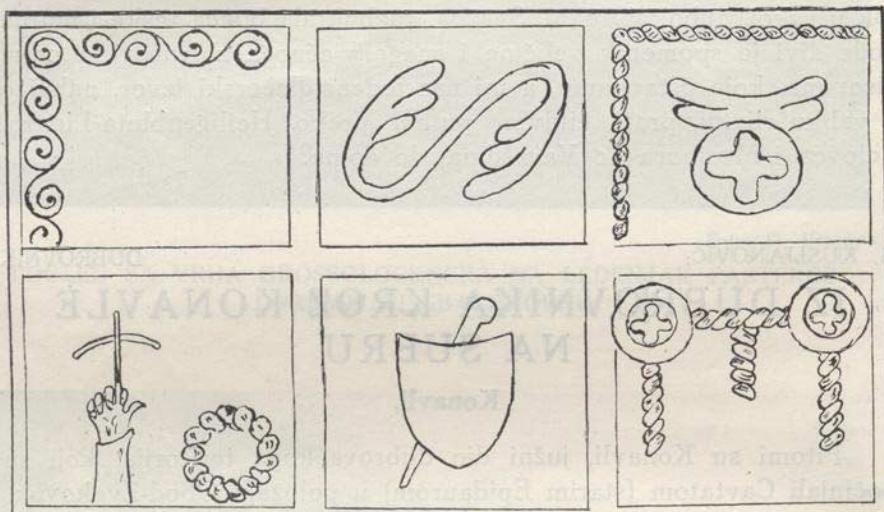
Konavli.

Pitomi su Konavli, južni dio dubrovačkoga teritorija, koji su počinjali Cavtatom (starim Epidaurom) u položaju Obod-Zvekovica, gdje se je stara rimska cesta splinula u današnju kolnu cestu i protezala sve do Boke. Završavali su Konavli dvjema župama Dračevicom (danasa Sutorina) i Vitaljinom. Sa Dubrovnikom su spojeni kolnom cestom i zaobilaznim trakom uskotračne željeznice.

Uz Srđ, Vlašticu i Malanšticu vezana je gorska kosa Stražiste, Sniježnica, koja podržava hercegovačku visoravan, da se pod time prostre konavosko polje, branjeno prema moru Donjom Gorom i Konavoskim stijenama, a sa istoka planinom Bjelotinom i Debelim Brijegom. Ubavim tim poljem protječu rijeke Ljuta i Vodovađa, ne izvodeći svojih voda ušćem u otvoreno more, već kroz jazove kao podmorske »vrulje«, pa ispod stijena (Kadmovih zuba) izbijaju njihove vode. Još za vrijeme Epidaura kanalom je provedena voda rijeke Vodovađe u taj grad, pa su stoga ti položaji dobili ime Konavli. Još je na nekim mjestima traga starome kanalu. Zimskim obilatim kišama polje postaje jezero, jer je opseg jazova malen, te se vinorodni dolovi sakriju pod vodu, a tek tamo amo proviruje gdje koja vrba, ako je duljega vrata nego vinova loza. Uz kosinu bregova, humaka

i brda nanizala se naselja radišnih seljaka, koji se odlikuju dotjeranom narodnom nošnjom, ugladenosti i skladnosti. Narod osobito nadaren odnijihao je Klaića, Bogišića, Supila, Bukovca, koji su uzimali vidno mjesto u našoj narodnoj povijesti.

Čim se stigne na pogled Konavala, odmah se pojavi zasebna slika prirode, kojoj je bujna vegetacija kao ona dubrovačkih (elafitskih) otoka. Osobito je primorska strana Donje Gore, Ilina Vrha, Čiste Gore, Kobile, bujna i bogata kao Mljet, Šipan, Lopud, Lokrum. Tuda su rasijane mnoge gomile (mogile) i tragovi starih naselja grčkih, rimske i ilirskih. Kod Cavtata se u moru i danas vide ruše-

Crtao: M. Kusijanović

SL. 2. NAKITI NA BOGUMILSKIM GROBOVIMA.

vine zidina Epidaurskih, a na prevlaci u Moluntu od mora do mora zidna pregrada.

Na glavnoj su cesti dva mjesta: Ćilipi i Gruda. Iz Ćilipa sat hoda preko polja ide se u Pridvorje, negda stan dubrovačkog kneza Konavala, a onda putem na Kunu i na Ilin Vrh 1234 m na Sniježnici. Sa Sniježnice se otvara divan pogled na sve strane i tamo na Orjen i Subru. Osobito je Sniježnica bogata ljekovitim biljem, koje je po predanju u starom vijeku Grk Kadmos tamo gojio (Mandra Gora). Pretvorivši se u zmaja življaše u pećini Jezer. (Čuveni Apendini spominje, da je tu postavljena ploča »hridski stan zmaja pećinskoga«, koju ja ne nadoh). U istomu je brdu glogova jama u obliku ogromnoga lijevka, još ne pretražena, jer je vrlo nepristupačna.

Sokograd.

S Grude se preko polja odvija put na Dunave, u kojima je Sokograd, jedina gradina slavenskog porijetla (sl. 1). Podignuta je na pustoj hridi odbivenoj od velikog masiva. Gospodari Konavala, prije Dubrovčana, bosanska vlastela, sagradile Sokograd, kao stup svoje vlasti u ovim krajevima. U 14. i 15. vijeku usticali su se njegovi gospodari Radići, Sankovići, Pavlovići, Hranići, dok ga nijesu kupili Dubrovčani i za neko vrijeme u njemu posadu držali. Hrastova šuma, bogumilsko groblje i crkva pod Sokolom davali su gradini mnogo čara, ali zub vremena ruši napušteni grad, jedini ove vrstii u okolini Dubrovnika, a ljudska ruka raznosi drvlje i kamenje iz njegove blizine. Dubrovčani su ga napustili poučeni da je bolje diplomaciju natezati, nego li ratovati, te stoga napustiše i jedino konavosko pristanište Molunat.

Sokograd ostaje nešto na sjever od glavne ceste, lijepo izvedene na tkanice (serpentine), kroz marljivo obradene doce i poljica, sve do Mrcina, negdašnjih Vrsinja. Ubavo mjestance nalazi se u zavjetrini, kuda izbjija prodor sa zubačkih brda do Konavala. Na obroncima Sniježnice i Bjelotine izvire nekoliko vrela lijepo pitke vode, a najviše u Mrcinama, što je vrlo razumljivo, kada posmotrimo u površju krševite grabe, škrape, dolove i bregove, bez ijedne rijeke ili potoka, premda je vodi sabirna ravnica na kilometre.

Planinska kosa od Iline Kite u Bjelotini do Kurila i Svitavca drži podgrađen trup Bjelotine i čvrsto ga steže kao obručem, a sa protivne strane, da ustupi mjesto prodoru: Prapratno, Pišteti, Štedar mali i veliki zadržavaju okrajke Sniježnice. Tom je uvalom išao stari dubrovački drum, sada zamijenjen lijepom automobilskom cestom Mrcine, Zupci, Grab. Tuda odušuje promet i trgovina između Konavala i Hercegovine.

Na brijezu zvanom Varino Brdo, u ogradi oko crkve, sačuvalo se je nekoliko bogumilskih grobova, kojih ima više nego u Čepikućama, Rijeci, Brštu, Pridvorju, Dubi, pod Sokolom i drugdje u okolini Dubrovnika. Na nekim pločama još se vide nakiti (sl. 2). Od ovoga kraja pomalo zamire ona vegetacija, kakvu imaju Konavli, budući da gorski utjecaj nadmašuje morski utjecaj, pa se počinje sretati bilje zagorske klime.

Zupci.

Na okuki kod Popova korita pašinom stazom može se prečice popeti na Ulice, biva na Zupce. Tuda vodi dobar put na Vrbanje, Orjen, Krivošije. Sva ova krajina nosi jedno zajedničke ime Zupci, imajući neku svoju karakterističnu osobinu, a to su kao »vučje

jame« razasute škrape po cijeloj visoravni. Iz daleka izgleda kao da iz zemlje niču klinovi poput zubova ili kao humasti valići na uzburkanom moru, kad se njime igraju protivni vjetrovi (sl. 3).

U tim škrapama izbjija po nekoliko zelenoga grmlja, a naokolo se nasadio sam krš. Stoga je ovaj kraj pust i bez vode. Narod satjeran u ovaj krš živio je oskudno, teško, a još teže podnosio zulume. U ovome se je kraju rodio Luka Vukalović, junak opjevan od fra Grge Martića u »Osvetnicima«. Pravcem zapada na istok pruža se preko visoravnog gorski lanac Svitavac, Stirovnik, Duge, Buganja Greda. Gnjila Greda do Prase, prečage između Orjena i Vučjeg Zuba i tu se izgubi. Sa Maloga Stirovnika odvaja se gorska kosa do Siljevice, da zaštiti Dugama i Međugorjem oskudno polje obaju Vrbanjā. Spomenuti lanac je sa sjevera obrastao sve do vrha bukovom šumom, a s juga je gol. Od Buganje Grede počinje munika (muljika) *Pinus Leucodermis* (Heldreichi) i nastavlja Prasu, Orjen, Pazuu i dalje u visini od preko 1000 m, a niže je bukva.

Subra.

Žandarska kasarna na Vrbanju blagohotno pruža planinarima počinka i okrepe, pa tu ovi učvrste polaznu točku za sve okolne izlete. Formacija je brdâ takova, da svako o sebi pruža zanimljivo penjanje i obilaženje, ali sve nadmašuje gorda Subra 1680 m visoka, koja svojom divljom prirodom podražuje smionost planinara (sl. 4). Sa svojim susjedima Domiterom i Kablom pravi posebnu skupinu, sasma različitu od dalje okoline, a na svoje grudi uslonila je amfiteatralno Zmajev Ždrijelo. Čobani i uopće seljaci, dobri poznavaci ovoga kraja, govore o Subri sa nelagodnim odbijanjem, a o Zmajevu Ždrijelu sa strahom.

Da se udovolji planinarskom čeznuću za odlaskom u pohode gordoj Subri, treba ranim jutrom zagrabitи putaćom s Vrbanja preko pusta polja, nasuta bovanicama (oblim kamenjem), koje je naplav rasijao po rudinama. Isto takovo kamenje nalazi se u Krivošijama kod Crkvica i nad Hercegovinom kod Kamenoga pod Vratlom, sedmom između Dobraštice i Radoštaka.

Ako se gdjegod istakne brije ili humak, ti su odjeveni bukovom šumicom, a ono nešto zemlje, što je moglo da odoli deranju vode, snijega i leda, pokrila je bujad (paprat). Preko Mokroga Dola opanak i stope blaga probili su stazu, koja vodi Žujevici, gdje je dobra pitka voda za narod i lokanj za napajanje blaga. Sa sjeveroistoka Jelovica obrasla gustom bukovom šumom zaštićuje prodlje, kojim se obilazi Domiter, a sa zapada Kabao krije gladijatorsku arenu Zmajevog Ždrijela. Tamo se sa Žujevice nalazi u šumu, da se stigne pod Subru.

Nestaje šume, nastaje krš, golet. Ogromno točilo kamenja strmo se položilo među ta tri brda, sabirući sve ono, što se sa sviju strana kida i ruši. Bliže Domitera izbočen je platô, na kome se udobno sjedne i promatra gorda gromada, koja poput kiklopskih ruševina pokazuje svoje nage stijene. Jedva poneka muljika proviruje iz projekcije ili strši, kao da je ljudskom rukom zasađena. U jakoj strmeni čobani su označili stazu do izvora, koji izbija skoro pod vrhom, te tim putem jedino se može uzaći pod stijene, koje samo što ne vise (sl. 4 i 5). Jer osim što je Subra raspukla u kanjonima, ona je zasjećena i uzduž na nekoliko pasova (sl. 5). Ovim pasovima mogu da idu samo oni planinari, koji su oboružani većom srčanosti. Tuda se je sigurno negda blago gonilo no Domiter za noćenje. Planinari mogu i drugih pokušaja učiniti, ali najzgodniji je uspon na vrh sa izvora na Subrinu vratu kroz rasjeku među Subrom i Kablom. Sa vrha Velike Subre otvara se divan pogled na sve strane, budući da ona dominira cijelom okolinom. U isto doba ona se uzdiže i nad čudesne provalije, duboke i do 400 m, pored kojih posjetnik mora proći, ako hoće da razmotri polukružan oblik njenih grudi. Vrh joj je oskudno zaodjeven muljikom, malim borom, a u škripovima se često opazi lijer zlatan (*Lilium martagon*). Radi zasebnoga svoga izgleda, pasovâ, kanjonâ, provalija, iznijela je na glas svoju gordost te privukla i strane planinare. Na slici 5. se vidi grupa planinara kod izvora, a među njima dva Engleza, profesora Oxfordskog sveučilišta, koji su obašli mnoga brda, poznata svjetskim alpinistima, a ipak za Subru ti hladni sjevernjaci vele, da je divna planina i specijalitet našega krša.

U samoj pozadini Subre, dnu Zmajeva Ždrijela, i o Ilinštaku je jama puna snijega, jer je velik masiv jamu polovinom zavalio i zaklonio snijeg, da se sav na suncu ne otopi. Čobani meću snijeg u naročita korita, da sunce njima i blagu nakapa gutljaj vode. Iz ovakovih se jama negda snijeg vadio te na konjima nosio po pazarima, da rashladi razna pića, a i sada bi, da nije poplavio led sa tvornica.

Povratak na Vrbanje obavlja se istim putem, kojim se otišlo, jer je uistinu najzgodniji da se stigne što prije na potrebit odmor i počinak.

Subra je sestra Orjenu te pruža planinarima veće draži i zanimljivosti. Orjen je doduše viši uzrastom i drži o lancu sve okolne visove, ali divljom gordošću Subra je jača, zato planinaru imponira izgledom, kakova nemaju druga naša brda. Subra je pravi »timor«. Zmajev Ždrijelo je zmajev gnijezdo, a planinar, koji to gnijezdo pregazi, jest sv. Đurad.

NA NEPOZNATIM I POZNATIM STAZAMA U CRNOJ GORI

Putna osnova.

Rijetko se tko od nas planinara voli povraćati u stare stope i gaziti poznatim stazama. Ako je ikako moguće, izbjegavamo ih i postojano tražimo nove uspone, nove silaze. Sasvim razumljivo naštojanje, koje ima svoj korijen duboko u onoj nikada ugasloj, nikada zasićenoj, iskonskoj težnji čovjekovoj za uvijek novim nepoznatim. Pa i sam sam takav. Po mogućnosti uvijek volim polaziti još neposjećene planine, odnosno ako su mi već poznate, prolaziti još neprohodanim stazama i bogazima. Ako sam pak prilikama prisiljen polaziti na botanički izlet i vraćati se istim ili već poznatim putem, osjećam se nekako prikraćenim i u planinskim užitcima i u svojim botaničkim zapažanjima. U kratko nijesam zadovoljan.

Prilike međutim mogu biti jače i od naše volje. Ne mislim tu samo na one, koje nam već sami po sebi nameću priroda i teren. Ima njih i stotinjak drugih, koje valja uzeti u ozbiljan račun, kada se spremamo na izlet, pogotovo ako je namjeran u daleke strane i na dulje vrijeme, na tjedne. U takovom slučaju već samo kovanje plana: što ćemo, kuda ćemo, kako ćemo, — zna trajati i mjesecima, dok se ne stvori konačna odluka.

Ovakove smo muke mučili prošloga ljeta 1931. i nas dvojica dr. Franjo Kušan, asistent na našem botaničkom institutu, i izvrstan lichenolog i ja. Da ćemo u Crnu Goru, o tome nije bilo spora, ali kuda, u koji planinski kraj? Tu se odlučiti bilo je teže. Za mene je to bio već peti botanički izlet u crnogorske planine, ali za njega prvi. Trebalo je dakle zgodno izmiriti moje zaziranje od već poznatih planina i naučnu zadaću dra Kušana, na koju se on prema našoj Akademiji u Zagrebu obvezao.

I tako poslije temeljitog pretresa i proučavanja generalnih karata odlučili se mi uglavnom za Kručićinu, Volujak i Bioč, crnogorske planinske sklopove, odmah na drugoj strani hercegovačko-crnogorske mede. Za njega svi su oni bili nepoznati, djevičanski, dok će mene, mišljah, odštetiti Kručićina i iz poznatoga mi Volujačkoga sklopa naposjećeni vrhunci Vlasulja i Maglic. Htio sam se još jednom naći u ovom divlje grandioznom kraju, kako bih ga uzmogao bolje i preglednije shvatiti. Slika o njemu iz 1929. ostala mi je u duši nejasna. Planinske naime gromade tako su u Volujaku, pogotovo u Bioču, a djelomično i u Kručićini, poimence ondje, gdje je se hvataju Biočke Gredе, rastrgane i razbacane,

nesuvisle i ispremetane, a generalna karta tako nepotpuna, da onaj, koji samo onako, »en pasant«, jedanput onuda prođe, kako sam prošao i ja 1929., nikako ne može ni dobiti, ni sobom ponijeti prave i pregledne slike o njima.

Kuda ćemo dakle, znamo, ali kako ćemo? Briga o tom, što je i razumljivo, pala na mene »staroga« crnogorskog potukača, koji da za takove izlete ima već stanovita neugodna iskustva.

Konjska »hausse«.

Jedno i prvo od takvih neugodnih iskustava je ono o konjima i njihovim pratiocima, bez kojih se jednih i drugih ne može na dulje vremena u crnogorske planine. Valja tu na konjima ponijeti sobom sve, jer planine su i gladne i hladne, bez krova i pokrova, ne računajući još i nužni herbarski pribor, bez kojeg ne možeš na botanički izlet kao ni vojnik u rat bez puške. Ovo »konjsko - ljudsko« pitanje uvijek je bolje urediti prije, dok još lijepo sjediš kod kuće u Zagrebu, nego kasnije kada dođeš na »lice mjesta«, u polaznu točku izleta. Tu si, ako se postaviš i u junačku pozu, ipak slabiji. Seljaci, koji bi htjeli s tobom u planine, svi su oni dovitljivi račundžije. Znadu oni dobro, da ti nisi došao na hercegovačko-crnogorsku granicu i u dimu i prašini progutao kakovih 700 kilometara puta od Zagreba do Gackoga ili Avtovca samo zato, da se malo prozračiš i njih vidiš. Znadu, da bez njih ne možeš, a da ne ćeš natrag kući neobavljen posla, i oni su jači.

Konjsko-ljudska ponuda stoji u znaku »hausse«. Cijene su nevjerojatno poskočile i konačno si prisiljen, da platiš, što traže. Kako me je na taj način »hausse« već nekoliko puta nemilo opalila, promijenio sam ovoga puta taktiku i dao službeno zamoliti žandarmerijsku stanicu u Gackom, da nam osigura uz običajne mjesne cijene pratioca, dva samarska i jednoga jahaćeg konja. I uspjeh nije izostao. Dok sam prije morao plaćati dnevno pedeset dinara kako za pratioca tako i za svakog konja, to su nas ovoga puta čekali u Gackom pratilec i konji pogodeni bez razlike po trideset dinara na dan. Bili smo veseli i ako je i ta cijena bila još uvijek dosta visoka, kada se zna, da tamošnji mjesni trgovci i poduzetnici plaćaju dnevno za konja i čovjeka zajedno dinara četrdeset a i manje. Da, ali to su domaći ljudi, koji im daju zarade kroz čitavu godinu, dok smo mi samo povremeni, slučajni i prolazni stranci.

Autobusna utakmica.

Jednako sam htio biti siguran i za autobus, koji će nas baciti iz Mostara na hercegovačko-crnogorsku granicu, ovoga puta u Gacko,

pa sam u tu svrhu pismeno najavio mostarskom poduzetniku Tomi Govedarica, koji me je već prije lijepo poslužio, dan dolaska nas dvojice i naručio dva mjesta. Pokazalo se međutim poslije da mi je strahovanje bilo suvišno. Ponuda je u ovom prevoznom sredstvu na mostarskom kolodvoru upravo kolosalno porasla tako, da se pojedini autobusni poduzetnici u svojoj međusobnoj utakmici oko putnika ne takmiče posve »fair«, kako bi rekli zagrebački sportaši. Tako na primjer za dan i svrhu moga dolaska u Mostar nije znao samo T. Govedarica, nego su znali i njegovi konkurenti. Kada sam se naime sa svojim stvarima i herbarijima pokazao pred kolodvorom, odmah pristupi k meni jedan čovjek s pitanjem, da li sam ja onaj profesor iz Zagreba, koji je pisao, da putuje u Gacko? Kada sam mu to potvrdio, dohvati odmah moje stvari i da me strpa u jedan bus. Uto se ispriječi jedna djevojka, na građansku obućenu, sa mojom dopisnom kartom u ruci: »Vara vas, gospodine, — povika, — ne idite s njime. Evo vaše karte, šta ste je pisali momu ocu. Ja sam Govedarićina kći i tata me poslao pred vas, da vas k njemu dovedem.« Posramljeni konkurent morao je uzmaknuti, i ja pošao sa djevojkom do gospodara Tome. Još gore se desilo mome suizletniku dr. K., koji je dan prije mene iz dalmatinskog primorja stigao u Mostar, gdje smo se prema zagrebačkom dogovoru imali sastati. Njega u malo da nisu već i odvezli drugim busom u Gacko. Tek što se naime sutradan u jutro pomolio iz hotela Neretva da vidi i propita, kuda sam ja, već ga pred hotelom ukebao jedan od autobusnih lovaca lažući mu, da se profesor iz Zagreba vozi u Gacko njegovim autobusom i da će uskoro doći. Primio njegove stvari, strpao ga u bus, izdao mu i kartu i za nju turio u džep veliku banku. Kasnije, kada se mojim dolaskom otkrila nesolidna utakmica, jedva se dr. K. izbavio belaja i natrag dobio svoju banku. Tko dakle preko Mostara putuje u Crnu Goru, neka se ne boji, da će bez busa ostati na cesti. Naprotiv neka dobro otvori oči, da ne sjedne u krivi.

Nato skočimo još, jer se je trebalo žuriti, na mostarski trg, da upotpunimo svoj provijant. Glavno sam ja dovukao iz Zagreba i ako sam imao neprilika putem. Dogodilo mi se naime na pruzi Sarajevo—Mostar, da su mi provijantnu škrinjicu, u koju je zagrebački trgovac živež tako lijepo složio, financi tamo negdje oko Konjica, unatoč momu uvjeravanju da ne sadrži ništa van potrebitu hranu, otvorili i sve, što je u njoj bilo, ispremetali.

Mostarski trg nije bio baš bogato snabdjeven, ali mi smo našli i kupili ono, što smo tražili: nekoliko kila krtole (krumpira), nekoliko glavica crljenoga luka, više ovećih komada svježega kruha, nešto limuna i ponajglavnije nekoliko velikih kutija cigareta »Zeta«. Njima

se najlakše stiče naklonost gorštaka, koji su svi više ili manje strastveni pušači a u onoj su pustoši nekada i po nekoliko tjedana bez toga mirisavog otrova.

Historijske uspomene.

Krećemo konačno u osam sati. Postajkujemo još ovdje ondje, da primimo kojeg novog putnika, da se ipak jednom nađemo u Mostarskom polju na prašnjačkoj cesti naprama Blagaju. Sretno ostavljamo uskoro i nju i njezinu prašinu, okrećemo na lijevo puštajući Blagaj po strani i hvatamo se Podveležja, da dubliramo Stjepanov Grad nad izvorom Bune. Busov motor dahti, sopće, teško uzdiše. Nije čudo. Valja mu se za nepotpuna četiri kilometra zračne crte uspeti sa kakovih 60 metara nadmorske visine na 658 m kod Osmanova hana. Pričinja se katkada, kao da će zatajiti, ali dobra brdska cesta i dobar »konj«, pa se, ako i nešto polaganije ali sigurno, sve na više ispinjemo. Što veća visina, to divniji pogled na plodno Mostarsko polje sve tamo na jug do Brotinja, na zelenu Bunu i na Blagaj, koji se 64 m apsolutne visine savio ispod njena širokog prodora iz strmenitih klisurina, na kojima se, 317 m, ponosno i slikovito izdižu ruševine Stjepanova Grada.

Buna, Blagaj, Stjepanov Grad! Tri riječi, a svaka od njih krcata historijskih uspomena, više tužnih i tragičnih nego veselih. Buna dade svoje ime našim Bunjevcima, toj kitnoj grani hrvatskoga duba, koji pod turskim pritiskom ostavljaju god. 1687. Hercegovinu i milovidne obale Bune pa se naseljuju u današnjoj svojoj postojbini, plodnoj Bačkoj. Blagaj, danas malo muslimansko mjesto, bio je nekada u svoje vrijeme lijep i cvatući grad, glavni grad kneževine Hum, dok mu ne preote prvenstva blizi Mostar. Stjepanov Grad, još i danas gromada impozantnih ruševina, bio je u XV. stoljeću sijelo moćnoga Bogumila, zahumskoga hercega Stjepana Kosače, koji tragično svrši kao zarobljenik svoga rođenoga, ali poturčenoga, sina god. 1466., da Hercegovinom posvema obladaju Turci.

Ispod Veleža i Lebršnika.

Ostavivši za sobom Osmanov han, izbijamo na ponešto ravniji teren, da na lijevo zagledamo veličanstveni Velež, u svoj njegovojo golemoj protegnutosti od kakovih 18 kilometara. Najviši mu ispon mjeri 1969 metara. Cesta se međutim neprestano diže, ako i ne tako oštros, kao prije, da ispod Vratla u Malom Veležu, 1496 m, nađe poslije kakovih 12 kilometara puta svoju najvišu točku u Grebak-Sedlu, 1091 m. Odavle brzo po okukama silazimo u Nevesinjsko polje, što se daleko prema jugoistoku proteglo između Maloga Veleža i Crvanj

planine, i u samo Nevesinje, ubav mali gradić, sve samih novih crvenih krovova. Odmor; uzimanje pogonskoga materijala. Protezanje ukočenih nogu; brzi doručak u pristojnoj gostionici.

Ulazimo u kola i žurimo uz Zalomski potok, koji se gubi u donjem kraju Nevesinjskoga polja, da se kasnije kao moćna rječica javi pod imenom Bune ispod Stjepanova Grada. Putovanje neugodno. Oborila se kiša, praćena ljutim sjevernjakom. Zamatamo se i stiščemo. Stajemo u hercegovačkoj Fojnici ispod Ivice, da odmah prosljedimo i kod Nadinića uđemo u Gatačko polje, koje se uvalilo od sjeverozapada k jugoistoku između Lebršnika, Bjelasice i Golija planine. Držimo se njegove sjeveroistočne strane, da na poslijetu sve po kiši stanemo u jedan sat poslije podne pred gostionicom »Metohija« u samom Gackom. Zadovoljni i veseli, sve da nas i šiba oštri sjever, pomiješan kišom, izlazimo iz busa. Evo nas ipak na hercegovačko-crnogorskoj međi, u polaznoj točki naše ekskurzije u crnogorske planine.

Jedva da se malo odmorismo a ono nam se javi i Milan Govedarica, brat prije spomenutoga Tome iz Mostara, kao onaj, koji će s nama i s konjima u brda. Svi se nadamo lijepu danu sutra, jer drži bura, i uglavimo, da se Milan nađe s konjima pred hotelom sutradan u pet sati iz jutra pa ćemo krenuti.

JOSIP PASARIĆ:

ZAGREB

PLANINARSTVO I SPORT

PREDAVANJE U ZAGREBAČKOJ RADIO-STANICI 11. III. O. G.

Hrvatsko Planinarsko Društvo, koje je prije 58 godina osnovano po uzoru sličnih organizacija u zapadnoj Evropi, ima od svoga početka do danas tri bitna obilježja: narodno, kulturno i planinarsko. Razvilo se organički iz privatne inicijative i vlastite socijalne snage sa svrhom, da narodnu inteligenciju vodi u prirodu i na planine, uči je poznavati svoj narod i rođenu grudu, pa da je na taj način odgaja ne samo u tjelesnom, nego i u duševnom, etičkom i estetskom pogledu. Tu je vrhovna društvena svrhu zgodno označio o 50-godišnjici društvenog opstanka naš planinarski prvak i ideolog g. Dr. I. Krajač ovim riječima: »Racionalni narodni alpinizam (planinarstvo) daje mladoj generaciji odgoj tijela, zdravlja, snage, iskustva, ustrajnosti, energije, samopouzdanja i samopomoći, odvažnosti i karakternosti; daje joj odgoj estetski i etički i duševno ravnovjesje.«

Što se tiče planinarskog obilježja, valja priznati da u tom pogledu nama nije bio niti je mogao biti uzorom poznati ekskluzivni smjer engleskog »Alpine Cluba«, čije se djelovanje proteže ne samo na Englesku, nego na cijeli svijet, pa zapravo nema narodnog i odgojnog značaja, nego je udruženje najvrsnijih alpinističkih specijalista za visoku alpinistiku, koja je samoj sebi svrhom. Istina, taj klub uživa radi tih izuzetnih odlika veliko poštovanje u cijelom svijetu, ali se njegova organizacija ne može uzeti kao osnovka planinarskom pokretu kod manjih naroda, kod kojih planinarstvo ima da vrši u prvom redu narodnu i odgojnju

misiju. Ali ako se naša planinarska organizacija u tom pogledu i razlikuje od engleskog uzora, to nipošto ne znači, da je iz našeg narodnog planinarskog pokreta isključeno njegovanje visoke turistike, koja po svemu mnogih diže razinu planinarstva i može da služi putokazom mlađem naraštaju, da se spremi i odvazi ne veće i smionije pothvate u Dinarskom gorskem sklopu, gdje ima toliko neriješenih alpinističkih problema. Znatni uspjesi, što su ih dosad postigli u domaćim i stranim visokim gorama odlični predstavnici naše mlade i starije planinarske generacije, jasno pokazuju, da u ovim redovima ima sposobnosti, volje i energije za takove vanredne pothvate.

Medutim silni razmah skijaškog sporta, napose u planinskim krajevima, nedavne epohalne pobjede mlađih alpinista, izvojevane na okomitim stijenama i vratolomnim grebenima visokih Alpa s pomoću novih tehničkih oruđa (Matterhorn, Ortler, Péterét, Piz Palü, Monte Rosa i dr.), kao i vanredno veliki broj žrtava iz redova ponajboljih alpinista — sve je to dalo povoda, da se je u novije vrijeme ustalasalo javno mnenje i da je nanovo pokrenuto staro i dosad neriješeno pitanje: da li je alpinizam po svojoj biti sport.

Nema sumnje, da sport, koji ide za skladnim razvojem tjelesnih i duševnih sila, igra važnu ulogu u povijesti alpinizma. Otkad su Englezi, koji su začetnici toga modernog pokreta, unijeli u alpinizam oko polovine prošloga vijeka element sporta, poleta i natjecanja, koja su svojstva specifične odlike njihova narodnog odgoja, alpinizam je dobio neslučen zamah. Nastala je u njem nova era, u kojoj je znanstveno istraživanje Alpa stupilo u pozadinu, a na prvo mjesto došlo sportsko djelovanje, u kojem vodeću ulogu preuzeše Englezi. Oni se stadoše živo natjecati, tko će se od njih prvi popeti na što veći broj alpinskih glavica. Takove planinarske pobjede bile su senzacije prvoga reda i slavile se kao znamenite kulturne tekovine. To se između ostaloga jasno razabire iz zanosne izjave čuvenog francuskog pisca Th. Gautiera, koji je tada u opisu povratka jednog mlađog Engleza sa uspona na Matterhorn izrekao ovaj laskavi sud o tadašnjem alpinizmu: »I ako se razum tome protivi, ipak valja priznati, da je ta borba čovjekova s visokim planinama poetična i plemenita. Slijet, koji za shvaćanje velikih djela ima neku vrstu instinkta, dočekuje te ljude sa počastima i pri povratku priređuje im zanosne ovacije«. Prototip takovih smionih i neustrašivih alpinista bio je tada glasoviti engleski prvak E. Whymper, koji je kod uspona na Matterhorn pokazao čeličnu ustrajnost i besprimjernu smionost. Nešto slično, ali u povećanom stepenu ponavlja se i u posljednje vrijeme, pa mnogi tu pojavu zovu novom epohom alpinizma, preporodom njegova sjaja. I doista, najnoviji smioni pothvati i sjajne pobjede mlađih engleskih i njemačkih alpinista na Alpama i na velegorju van Evrope živo podsjećaju na herojsko razdoblje alpinizma u drugoj polovini prošloga stoljeća, na epohu pobjedonosnog juriša čovjekova na najviše vrhove Alpa. Među njima svakako postoji razlika, koja po svemu mnogih sastoji u prevagi sportskog elementa i uporabi tehničkih pomagala, koja omogućuju suvremenim alpinistima, da se pobjedonosno uspaze na najnepristupnije zaledene stijene i grebene visokih Alpa, što su Whymper i njegovi takmaci smatrali nemogućim. Jedni tu novu fazu alpinizma smatraju velikim napretkom, a drugi je zovu duševnim nazatkom, pa je vrijedno, da se čuju nazorji jednih i drugih.

Riječ »sport«, kako je poznato potječe od Engleza, koji su je uzeli iz latinskoga preko francuskoga jezika (*disportare, disporter*) i znači: igra, zabava, razbibriga. Općenito se sportom zove ono djelovanje, koje se vrši s ljubavlju, dobrovoljno i neobavezno kao zabava i igra s namjerom da čovjek pokaže i omjeri svoju snagu sa drugima i to stalno i redovito po stanovitim pravilima i uvjetima. Pobuda pravog sportskog djelovanja leži u težnji, da se postigne lično odliko-

vanje i priznanje. Takovi su sportovi: nogomet, hazena, tenis, skijaštvo. Kod njih su glavne značajke: sustavni training, težnja za što većim ličnim uspjehom i prema tomu nadmetanje. Pored onoga, što se čini, kod sporta igra odlučnu ulogu vrijeme, za koje se taj čin izvodi. Ali pri takovom se natjecanju napose kod nogometa razvija nerijetko bezobzirna i surova igra, koja se katkada svršava brutalnim ispadima i fizičkim razračunavanjima. Sve se više javljaju ekscesi puke tjelesne snage i sport se postepeno pretvara u lov za rekordima, a općinstvo i novine kuju u zvijezde pobjednike rekordere, kojih uspjesi sve više potiskuju u pozadinu uspjehe na drugim poljima javnoga i prosvjetnoga života. U takovim sportu otimlju sve više maha oni, kojima je to postalo zvanje, tako zvani profesionali, koji ga nastoje izrabiti u materijalne svrhe. Stoga nije čudo, što se u novije vrijeme s raznih strana čuju glasovi da suvremeni sport pokazuje znakove opadanja i što se danas iskreni pristalice onoga, što se u sportu zove »fair«, odlučno opiru tome, da ih ljudi broje medju sportaša.

Protivnici teze, da je alpinizam sport, uporno tvrde, da je alpinizam kulturna pojava, rezultat kulture, što nedvoumno pokazuje povijest njegova razvoja. Njegove su glavne značajke: duševna, idealna i odgojna. On ima svoj izvor u ljubavi prema gorskoj prirodi, u čežnjima za njezinim krasotama, a s tom ljubavlji i čežnjom stoji u uskoj vezi želja za poznavanjem čarobnih gorskih krajeva, novih prilika i neznanih ljudi. Po tom je osnovka planinarstva estetska i eugenetička, a rezultat spoznaja i odgoja.

Premo tomu alpinizmu u širem smislu manjkaju dvije glavne pretpostavke sporta: natjecanje i mjerjenje snage s drugima. Planinari nadalje ne prosuđuju svoje uspone po vremenu, u kojem se ovi izvode, pa ni po drugim vanjskim znakovima. Što njima planinarski uspon čini vrijednim, to su dojmovi, što ih donose kući i dalje prerađuju, a te dojmove jedan nalazi u lagodnom penjanju po utrtim stazama, a drugi više u svladavanju zapreka i naponu svih duševnih i tjelesnih sila na strmim obroncima i stijenama visokih planina. Ako se u opisima planinara slučajno navodi i vrijeme, to nije u svfhu, da se postavi rekord, nego se time daje uputa čitaocu, koliko je popriliči vremena potrebno za dotični uspon.

Sportu u vulgarnom smislu nema mjesta u alpinizmu, koji treba da goji i čuva strogo planinarski pravac, i to ne kao svrhu samu o sebi, već sa spoznajom, da je planinarenje više nego i jedno drugo tjelesno i duševno djelovanje podesno, da odgaja ličnost, karakter; alpinizam dakle odgaja volju, značaj i osjećaj odgovornosti za svoj čin sve do posljednjih konzekvenacija. Stoga mnogi odlični predstavnici alpinizma odlučno pobijaju tezu, da je alpinizam sport. Tako i Kugy, koji je poznat kao jedan od prvaka alpinizma, u svojim klasičnim djelima postojano dokazuje, da alpinizam nije sport. On u najnovijoj knjizi »Arbeit, Musik, Berge« sa žaljenjem primjećuje: »Danas je ponešto nestalo skromnosti. U opisima uspona iz pera današnjeg naraštaja prevladava »ja« dotičnog pisca i pretjeravanje tako, da se dobiva dojam, kao da čitalac takvoga uspone ne bi nikada mogao izvesti. Ali današnji mladi alpinisti — nastavlja Kugy — neka ne zaborave one, koji su se bez željeznih klinaca i čekića uspeli na teške stijene, koji su bez kabinera, zaponaca i tako zvanih »Pickelsitz« preplazili Brenva-stijenu Mont Blanca i istočnu stijenu Monte Rose, koji su bez skija zimske uspone izvodili.« — Ali uza sve to Kugy shvaća tu poletnu i odvažnu mladež i ljubi je.

Slično sudi i poznati odlični predstavnik novog alpinizma Dr. H. Pfannl, pisac klasičnog djela »Wass bist du mir, Berg?« I on ne nalazi sporta u alpinizmu, jer, kako glasi njegova lakonska izjava: »Sport je tehnika pa kao takav je samo sredstvo, dakle sluga, a ne gospodar.« I jedan od najsmlioničih planinara Dr. A. Fischer nedavno je u časopisu »Deutsche Alpen Zeitung« izjavio,

da alpinizam u pravom smislu nije sport. Istina, postoji planinarski sport, ali postoji planinarski čin, koji je viši nego sport, jer ima etičku podlogu. Pravom su planinaru visoke planine više nego sportski stadion, na kojem se vrši utakmica. — Jednako sudi i slavni engleski alpinist Younghusband, a poznato je, da je i znameniti alpinist Oskar Erich Mayer, pisac mnogo spominjanog djela »Tat und Traum«, jedan od najjačih pobornika za duševni pravac i razvitak alpinizma i odlučan protivnik sportskog nivелiranja.

Ali treba priznati, da i protivan nazor: da je alpinizam sport, ima dosta pristalica osobito među mlađim njemačkim alpinistima, kojima se obično smatra duševnim vodom Dr. Guido Eugen Lammer, pisac djela »Jungborn« (Vrelo mladosti), koje je prevedeno na više jezika, a nedavno i na francuski. Uz njega pristaje i zasluzni slovenski alpinist g. Dr. Henrik Tuma, koji u svom djelu »Pomen in razvoj alpinizma« živo i odlučno propovijeda svoju omiljelu, a među starijim slovenskim planinarama mnogo pobijanu tezu, da je alpinizam sport.

Ali i ovi branitelji sportskog elementa u alpinizmu ne mogu se posve oteti jakim razlozima svojih protivnika. Tako i Dr. Tuma navodeći riječi Kugyeve, da alpinizam nije sport, dodaje korekturu: »nije prosti sport«, dok drugi otvoreno dopuštaju, da alpinizam među raznim vrstama sporta zauzima posebno mjesto. Kod većine naime drugih vrsta igra glavnu ulogu tjelesna snaga i vještina, dok se u alpinizmu u prvom redu traži suradnja duševnih sposobnosti, koje su jedine podobne da zajamče trajne uspjehe alpinizma. U tom popuštanju idu i dalje i priznaju, da su iz alpinizma strogo isključeni izvjesni oblici fizičke utakmice i da uopće takmičenje ovdje igra tek posrednu i sporednu ulogu. Tako se obistinjuje i u ovom sporu stara istina, da se krajnosti dodiruju i izmiruju.

Ove obje krajnosti nastoji izmiriti glasoviti »Schweizer Alpenclub«, jedno od najstarijih i najzaslužnijih alpinističkih društava u Evropi. Budući da je po pravilima toga društva isključeno svako takmičenje i čisto sportsko djelovanje, njegovo vodstvo nije dosad dopuštalo svojim članovima, da sudjeluju na utakmicama skijaških klubova. Po njihovu nazoru skijanje ima služiti planinarama samo kao sredstvo za svrhu (zimsko planinarenje), dok je ono za skijaške klubove samo o sebi svrhom, čisto sportsko djelovanje, koje kao takovo samo po sebi vodi do nadmetanja. Kao što ljeti plazače papuče omogućuju uspone na glatke vapnenačke stijene, tako su skije u zimsko doba jedino sredstvo, s pomoću kojega mogu planinari prodrijeti u čarobni svijet visokih planina. Ali naprotiv toga načelnog stanovišta stoji činjenica, da svaki mlađi čovjek osjeća neodoljivu težnju, da svoje sile mjeri sa drugima, dakle živu želju za natjecanjem i ličnim odlikovanjem, a to natjecanje ima opet nepobitnu vrijednost u tome, da zahtijeva pomnivo i ustrajno vježbanje, koje pojedinцу dobro dolazi i u teškoj životnoj borbi. Trebalо je dakle naći uputa i načina, da se udovolji tomu izrazitom nagnuću omladine, da može svoje sposobnosti mjeriti s drugima, jer bi inače planinarski podmladak prebjegao u skijaške klubove, koji bi ih objeručke primili, jer je poznato, da je dobar skijaš onaj, koji je ujedno dobar planinar.

To su pitanje neke podružnice spomenutog društva (Pilatus, Luzern) praktično riješile na taj način, da su u minuloj zimskoj sezoni priredile za svoje omladinske organizacije posebne slalom utakmice, kod kojih se glavno pazi na to, kako pojedinac umije ravnati skijama. Sigurna vožnja, koja se izvodi bez padanja, pa vještina i spretnost u svladavanju prirodnih zapreka bitna su svojstva planinarskog skijaša. Vrijeme, u koje se vožnja izvodi, igra tek sporednu ulogu. Uspjesi tih omladinskih utakmica, kako javlja društveni časopis »Die Alpen« br. 4. g. 1932., bili su vrlo povoljni. Zanimljivo je i poučno, da spomenuto društvo prihvata samo takve slalom utakmice, a da posve isključuje utrke,

kod kojih vrijeme igra mjerodavnu ulogu. Prema tomu su u tom društvu i dalje isključene daljinske i silazne utrke (Langlauf, Abfahrtsrennen), kao i natjecanje u visokim skokovima.

Stari uzor, u koji se u mnogom pogledu možemo i moramo i danas unatoč velikom tehničkom napretku ugledati, — antička riješila je psihofizički korelativ jednoga i drugoga elementa u čovjeku prema poznatom načelu: Mens sana in corpore sano, t. j. naš ideal treba da bude: skladna njega i razvoj duše i tijela. Ali i u toj antici slavile su se redovno kao najveći narodni triumfi pobjede tjelesne snage, koje nisu bile u skladu s tim vrhovnim načelom. Glasnik, koji je Diagori nosio glas o pobjedi njegova sina na olimpijskim igrama, javio mu je tu vijest ovim znamenovnim riječima: »Umri, Diagora, tvoj je sin pobijedio u Olimpiji.«

RAD PODRUŽNICA H.P.D.-a

USPJEŠAN RAD H. P. D. PODRUŽNICE »GVOZD« U SISKU. Među radnim i naprednim našim podružnicama stoji sisačka sa historijskim imenom »Gvozd« na jednom od prvih mjeseta. Osnovana prije 8 godina na poticaj g. S. Košćevića ostala je naskoro nakon njegova premještaja bez duševnog vode, te je njezin rad bio zapeo. No u to je u dobar čas stigao u Sisak kao novi šef tamošnje stanice g. Viktor Borovečki, koji je poznat kao iskusan i oduševljen planinar. On je prije toga požrtvovno sudjelovao u organizatornom radu našega društva, najprije kao odbornik središnjice, a onda kao predsjednik H. P. D. podružnice »Bilogora« u Bjelovaru i H. P. D. podr. »Rudač« u Srp. Moravicama, koja je društva dobro organizirao i uzorno vodio. Pod njegovim je vještim vodstvom »Gvozd« na novo oživio i toliko napredovao, da je za kratko vrieme oko sebe okupio blizu 200 članova i mogao iz vlastitih sredstava podići planinarsku kuću i piramidu na Viktorovcu, tom sisačkom Tuškancu, i to nemalim troškom od Din 80.000. G. Borovečkome imadu Siščani da zahvale, što se na njegovu pobudu uredio cijeli Viktorovac, u kojem se u blagdane i radne dane građani rado odmaraju pokraj planinarskog paviljona. Duh drugarstva osobito je lijepo razvijen među sisačkim planinarama, koji zajedno sa svojim zaslužnim i omiljelim predsjednikom redovno brojno sudjeluju u propagandi našega planinarstva i društvenim manifestacima, kao i u djelotvornoj suradnji kod podizanja planinarskih kuća i skloništa. Tako je »Gvozd« i prošle godine, iako mu se broj članova smanjio radi ukinuća trokratne željezničke pogodnosti, darovao za gradnju nove planinarske kuće na Risnjaku znatnu svotu od D 3.000, za gradnju planinarskoga doma na Plitvičkim Jezerima D 1.000 i D 500 za dovršenje gradnje planinarskog doma na Mosoru. Time se jasno očitovala budna planinarska svijest »Gvozda«, kojemu stoji na čelu naš začasni član g. V. Borovečki.

MEDUKLUBSKA SANJKAŠKA UTAKMICA »BJELAŠNICE«. Na 10. pr. mj. trebalo je društvo da održi ovu sanjkašku utakmicu, ali je jugovina zapriječila taj naum. Na 21. veljače trebalo je društvo održati skijašku utakmicu, ali je moralno iz tehničkih razloga otkazati. Dozvolom podsaveza održana je mjesto skijaške sanjkaške utakmice. U priređivačkom odboru sudjelovali su kao predsjednik prof. Renggeo, starter Zelebor, časomjerilac Dr. Fleger, zapisničar na cilju A. Raguz, liječnik Dr. A. Raguz, krmari i časomjerilac na cilju Plaček, zapisničar Nepomucki, redatelj Varga. Kao tehnički voda i sudac fungirao je savezni sudac Jereb. Već u pola 10 sakupili su se takmičari na startu, gdje su podijeljeni brojevi. Na utakmici sudjelovalo je 12 članova i to 6 od »Kosmosa«, 2 od »Slavije«

i 4 od »Bjelašnice«. Takmičari su točno u određeno vrijeme puštani u razmaku po 2 minute. Duljina staze 6 km. Najbolje vrijeme je postigao P. Montel za 16 min. 11 sek. (»Kosmos«); drugi Tabory Ivan (»Kosmos«) 16.13; 3. Stehlík Šandor (»Bjelašnica«) 16.19; 4. Drobac Dušan (»Slavija«) 16.37; 5. Baković Mato (»Bjelašnica«) 17.20; 6. Wagner Rihard (»Kosmos«) 17.51; 7. Stanković Slavko (»Bjelašnica«) 18.08; 8. Šulhof Zvonko (»Kosmos«) 18.23; 9. Šubert Emil (»Slavija«) 18.27; 10. Vlajo Silvijo (»Kosmos«) 18.46; 11. Linkeš Karlo (»Kosmos«) 19.17 i 12. Kahn Josip (»Bjelašnica«) 20.58. — Poslije utakmica priredivački odbor sastao se u gostionici »Triglav«, gdje je održao svoju sjednicu, na kojoj je ustanovio gore objavljeni redoslijed takmičara. Predsjednik prof. Renggeo čestitao je svim takmičarima na odličnom držanju i ujedno pobedniku g. Montlu predao od kina srebra statuetu sanjkaša, dok su drugom i trećem podijeljena društvena priznanja.

OSNOVANA H. P. D. PODRUŽNICA »VRANI KAMEN« U DARUVARU. Pošto su pravila od oblasti odobrena, sazvana je konstituirajuća glavna skupština, koja je 2. IV. o. g. održana u prostorijama pjevačkog društva »Zore« u prisuću 26 članova i izaslanika oblasti. Kako privremena predsjednica nije bila prisutna, otvorio je skupštinu najstariji član privremenog odbora g. Mane Pavušek, koji je pozdravio članove i predložio, da se privremenom odboru podijeli odrešnica, što je jednoglasno primljeno. Nato se prešlo na izbor novoga odbora, koji je izabran ovako: predsjednik Dragutin Eberhardt, upravitelj Praštedione, potpredsjednik Ivo Bolčić, profesor; tajnik: Ljudevit Spodnjak, pošt. činovnik; blagajnik Đuro Prpić, opć. bilježnik II.; odbornici: Franjo Medek, krojački obrtnik, Dr. Ljubomir Vladen, odvjetnik, Dragutin Pollak i Marija ud. Majersky, posjednica.

Nakon proglašenja ovog rezultata novi je odbor preuzeo dužnost, te je predsjednik dao riječ g. prof. Bolčiću, koji je održao lijepo kratko predavanje o kulturno-socijalnoj zadaći i svrsi planinarstva, a zatim prešao na vrlo poučnu i zanimljivu temu o kristalima, što su svi prisutni s velikim zanimanjem pratili. Potom je predsjednik zahvalio g. predavaču i zamolio ga, da bi i u buduće na društvenim sašticima držao popularno poučna predavanja. Ujedno je predsjednik pozvao članove, da što više porade oko širenja planinarske ideje i unapređenja ove mlade podružnice. Nova je podružnica našla odziva u svim slojevima građanstva, pa broj članova svakim danom raste, a bilo bi ih i mnogo više, da nema teške ekonomske krize.

Podružnica je već započela sa radom i priredila 10. IV. izlet na Pogoni Vrh 639 m, udaljen 2 i pol sata hoda od Daruvara. Kako je vrijeme bilo lijepo i vedro, pružao se sa vrha prekrasan pogled na cijelo slavonsko sredogorje, a prema zapadu na Moslavačku goru, zatim Plješivicu, Sljeme, Ivančicu i Kalnik. Takvi će se izleti prirediti svakog blagdana u okolicu, u kojoj ima na preteklih izletišta.

PLANINARSKA PREDAVANJA

ZAJEDNIČKA PLANINARSKA PREDAVANJA U PUĆKOM SVEUČILISTU, što su se na inicijativu i po međusobnom sporazumu H. P. D. središnjice i H. T. K. »Sljeme« počela držati sredinom studenoga, nastavljena su poslije Božića i udruženim se silama vršila sve do kraja ožujka. Prije Božića bilo je pet predavanja, o kojima smo izvijestili u 12. broju »Hrv. Planinara« g. 1931. i 2. broju godine 1932., a poslije Božića deset, dakle ukupno 15 predavanja u minuloj zimskoj sezoni.

Prvo predavanje poslije nove godine držao je (14. I.) naš planinarski prvak i zasluzni velebitolog g. dr. I. Krajačić »Rožanskim Kukovima na Ve-

lebitu. To je u planinarskom pogledu najljepše i najzanimljivije područje ne samo Sjevernog, nego i cijelog Velebita, a otkrio ga je s pomoću domaćih ljudi prvi sam predavač još g. 1922. S pomoću mnogobrojnih diapositiva po vlastitim snimcima, vješti je predavač zorno i slikovito prikazao taj divlje romantični prirodni park vilovitog stijenja sa njegovim oštrim kontrastima i bizarnim oblicima. Među njima bilo je više novih i vrlo zanimljivih prizora sa novoga visinskoga puta u Kukovima i iz duboke vrtače pod vrhom Varnjače, u koju je g. Dr. I. Krajač izveo prvi vrlo teški silaz zajedno sa graditeljem velebitskih putova g. ing. A. Premužićem. — Drugo predavanje (21. I.) ticalo se visoke turistike, a držao ga je dobro u nas poznati alpinist i vješti fotografski stručnjak g. Karlo Koranek o svojim zimskim i ljетnim usponima na Piz Berninu (4050 m), jedan od najljepših i najteže dostupnih vrhunaca u Švicarskim Alpama. Uspon ide većinom po snijegu i ledu od kolive Boval preko velikog i rastrganog ledenjaka Morteratsch i pokraj zloglasnog razlomljenog Labirinta s bezbrojnim pukotinama i ponorima, pa preko strme stijene Fortezze i Buuch-a na gornji ledenjak pod vrhom, a odavde vrlo teško veranje na oštri i uski snijegom i ledom pokriti greben i po njem do križa na vrhu.

I silaz sa vrha Bernine spada među najteže ture u Alpama. Poznato je, da je ovdje i na obližnjem Piz Palü nastradalo više planinara. Gosp. Koranek kao predavač donekle podsjeća na čuvenog engleskog alpinista Fincha. Mnogo od svojih brojnih projekcija, koje su jedna sjajnija od druge, popratio je kakvom šaljivom dosjetkom ili pričanjem zanimljive anegdote sa svojih uspona, tako da je mnogobrojno slušateljstvo pratilo predavanje ne samo sa živim interesom, nego i sa smijehom i veselim raspoloženjem. Tako je njegovo predavanje bilo za množe ugodna zabava i ujedno zorna uputa u visokogorsko planinarenje.

Gosp. Koranek držao je 4. II. drugo alpinističko predavanje o temi: »Gesäuse i njegove planine«, u kojem je brojne gledaoca iznenadio čarobnim slikama iz toga divlje romantičnoga i ujedno najdražesnjega područja austrijskih Alpa. — Isti je predavač držao (28. I. i 11. II.) dva vrlo poučna foto-planinarska predavanja, koja su bila u prvom redu namijenjena foto-amaterima. Predavač, koji je poznat kao vrstan fotografski stručnjak, potanko je uz 200 diapositiva objašnjavao, kako se prave snimci po danu i noći, ljeti i zimi, uz sunčano svijetlo, bez i protiv njega, uz električnu rasvjetu, na blizinu i daljinu, koliko traje ekspozicija i kakove su ploče i filmovi podesni. Oba su predavanja pobudila živo zanimanje za foto-amaterski sport među našim planinarima.

Sesto zajedničko predavanje držao je 18. II. zaslужni istraživač Dinarskih planina g. Dr. Josip Poljak, pisac poznatog stručno-planinarskog djela »Planinarski vodič po Velebitu«, i to o crnogorskim planinama Sinjavini, Komovima i Bjelasici. Među ovima ističu se Komovi, gorski greben, koji je po visini iza Durmitora druga planina u Crnoj Gori. Ona nije bila u geografsko-planinarskom pogledu istraživana i slikana do prošle godine, kada su na njoj vršili taj pionirski posao naši planinarski prvaci gg. Dr. Radivoj Simonović i Dr. J. Poljak, od kojih je potonji priopćio u tri prva broja ovogodišnjeg »Hrv. Planinara« potanki stručno-planinarski prikaz tih planina zajedno sa krasnim slikama obojice istraživača. Pored Komova prikazana je riječju i slikama znamenita Sinjavina planina, koju je naš zaslужni botanik-planinar g. Dr. K. Bošnjak prozvao baščom visokogorskog bilja, pak Bjelasica, koja također ima mnoge planinske odlike (n. pr. čarobno Biogradsko Jezero), koje su dosad bile slabo poznate. Ovo vrlo poučno i zanimljivo predavanje bilo je popraćeno dugim nizom diapositiva po snimcima samih istraživača te je za većinu gledalaca bilo otkriće dosele nepoznatih vanrednih krasota sa domaćih planina.

Foto: O. Hrazdira
GROSSGLOCKNER I DONJA PASTERCA
Donja Pasterca ispod dvostrukog vrha Glocknera
izbrzzdana velikim i dubokim pukotinama i
ponorima.

Foto: Kap. Pany
SUBRA: IZVOR POD STIJENOM

Foto: Dr. Wagner

ZUPCI I SUBRA SA ZAPADNE STRANE

Foto: Kap. Pany

SUBRA: KANJONI POD STIJENJEM

Sedmo predavanje o Metohiji i Visokim Dečanima, što ga je 3. III. držala gđa prof. Marijana Heneberg-Gušić, imalo je u prvom dijelu geografsko-planinarski, a u drugom čisto kulturno-umjetnički značaj. Zanimljiv bio je prikaz Metohije, koja je nekoć bila plodna suptropska oblast, bogata žitom, voćem i stokom i obilno natapana vodama, ali otkad su je za turskog vremena naselili Arnauti, pretvorena je u pustu stepu. Brojne lijepе slike zorno su gledaocima predočile ovu nekadašnju žitnicu Balkana. Zatim je slijedio popularno-naučni opis manastira i njegove znamenite crkve, poznatih pod imenom Visoki Dečani, sa opsežnim stručnim detaljem o povijesti, arhitekturi i dragocjenim umjetninama ove velebne građevine, koja po svom osnovnom nacrtu, po građevnoj tehnici i po vajarskim djelima živo podsjeća na zapadno-romansku umjetnost onoga doba, ali uz to nosi na sebi očite tragove bizantskog sloga. Predavanje bilo je bogato ilustrirano dugim nizom krasnih slika i odavalo veliku stručnu spremu, neobičnu ambiciju i rijetku govornu okretnost gde predavačice, koja bi jamačno bila polučila još dublji dojam, da uz glavne i bitne momente, koji su bili riječima i slikama sjajno i svestrano prikazani, nije bilo nanizano toliko detalja, koji zapravo može privlačiti specijaliste. Cijelo je njezino naučno predavanje stajalo na doličnoj visini, pa ju je općinstvo nagradilo živahnim odobravanjem.

Osmo predavanje držao je 10. III. g. Ljudevit Griesbach, domaći fotografski stručnjak i agilni planinar, pod naslovom: »Sa fotografskom kamerom iz Zagreba preko Sušaka do Boke Kotorske«, o čemu smo izvjestili u prošlom broju (4). »Hrv. Planinara«, gdje smo na posebnom umjetnom prilogu donijeli šest njegovih izvrsnih snimaka sa toga vrlo zanimljivog predavanja.

Deveto predavanje bilo je opet iz područja visoke alpinistike, a držala ga je 17. III. glasovita slovenska alpinistica gđa Mira Marko Debeljakova, koja se proslavila u alpinističkom svijetu svojim prvenstvenim smionim plazačkim usponima po sjevernim stijenama Špika, Triglava, Škrlatice, po okomitoj sjeverozapadnoj stijeni Ojstrice i dr., o kojima su izišli njezini opisi ne samo u slovenskom »Planinskom Vestniku«, nego i u prvom svjetskom alpinističkom časopisu »Alpine Journal« u Londonu i u više istovrsnih njemačkih časopisa (u »Oesterr. Alpenzeitung« i dr.). Na tim vanredno teškim turama doživila je sa svojim penjačkim drugom Deržajem više potresnih nezgoda, kao na sjevernoj stijeni Triglava. U svom predavanju pod naslovom: »Nepoznate zimske ture u Julijskim Alpama« u kratko je prikazala geografski smještaj Komne, samotne planinske visoravni pokraj Bogatina iznad Bohinjskog Jezera, o kojoj je izišao njezin članak u 3. i 4. broju ovogodišnjeg »Planinskog Vestnika«, a zatim je velikim brojem čarobnih snimaka dočarala gledaocima nesravnjive ljepote toga planinskoga raja. Predavanje je završila sjajnim prikazom skijaškoga uspona sa Komne preko Sedam Jezera na Kredaricu pod Triglavom.

Slovenska alpinistica u svojim je opisima kratkorjeka i radije pušta, neka mjesto nije gledaocima zbole njezine divne i gotovo nenadmašive slike, koje zaista govore plamenim jezikom i napunjaju svakoga udivljenjem a mlade planinare i zanosom za zimske čare visokih planina. Njezino predavanje bilo je pravo planinarsko slavlje, oduševljena himna snježnom veličanstvu visokogorske prirode. Naši su je planinari na početku srdačno pozdravili i na koncu joj přiredili oduševljene ovacije.

Desete po redu i jedno od najuspjelijih bilo je posljednje predavanje u ovoj sezoni, što ga je držao 31. III. o. g. Dušan Jakšić, naš alpinistički prvak i vješti planinarski pisac, koji je dosele među ostalim brojnim teškim turama u visokim Alpama izveo sa svojim penjačkim drugom g. F. Draženovićem dva vrlo

uspjela uspona na dva najviša i najznamenitija vrhunca u Evropi, na Mont Blanc i Matterhorn.

Govorio je o Matterhornu i svojem prošlogodišnjem triumfalnom usponu na tu najljepšu goru u Alpama i najčuveniju u svijetu s puno realizma i iskrenog zanosa, a kako je u njega također jaka humoristička žica, upleo je u svoje zanimljivo i poučno pričanje nekoliko veselih i šaljivih epizoda, koje su pobudile mnogo smijeha i ugodno zabavile mnogobrojne slušatelje. Vješti se predavač zgodno (poput kap. Fincha) poslužio induktivnom metodom te je prije nego je stao prikazivati svoj uspon na Matterhorn ocrtao s pomoću lijepih slika nekoliko svojih težih tura, što ih je na domaćim i stranim visokim planinama izvršio kao trening za uspone na Mont Blanc i Matterhorn. Njegov potanki opis uspona na Matterhorn u glavnom se držao njegova članka u 10. i 11. broju »Hrvatskog Planinara« g. 1931. S pohvalom valja priznati, da su i brojne krasne slike skladno nadopunile snažni dojam ovoga veoma uspjelog predavanja. Zadovoljno i zahvalno mnogobrojno slušateljstvo nagradilo je vrloga alpinističkoga prvoborca oduševljenim odobravanjem.

ZAJEDNIČKA PLANINARSKA PREDAVANJA U ZAGREBAČKOJ RADIONICI, što su se uz sporazumno suradnju H. P. D. središnjice, H. T. K. »Sljemen« i Z. Z. S. P. S. istodobno svakog petka vršila u minuloj sezoni, nastavljena su također poslije nove godine i trajala su do pod kraj ožujka. Prije Božića bilo je 7 predavanja, a poslije nove godine 11, dakle ukupno 18 u istoj sezoni. O prvih 5 predavanja izvjestili smo u 12. broju »Hrv. Planinara« g. 1931., iza kojih su slijedila ova: 6.) Dne 10. XII. 1931. Dr. Ante Pandaković: »Razvoj i značenje skijanja«; 7.) 17. XII. Ing. Z. Badovinac: O konzerviranju i mazanju skijaa; 8.) 8. I. 1932. Dr. I. Krajač: Rožanski Kukovi u Velebitu; 9.) 15. I. J. Pasarić: Preporod alpinizma; 10.) 22. I. Vladimir Horvat: Zimski čari Plitvičkih Jezera; 11.) 29. I. Dr. I. Krajač: Nove spilje na Plitvičkim Jezerima; 12.) 5. II. Dr. Ante Pandaković: Skijaški teren za zagrebačke skijaše; 13.) 12. II. prof. Marijana Heneberg-Gušić: Iz Durmitora; 14.) 19. II. Dušan Jakšić: Matterhorn; 15.) 26. II. Dr. J. Poljak: Planinarenje u Dinarskom gorskom sklopu; 16.) 4. III. Vladimir Blašković: Naš skijaški sport; 17.) 11. III. J. Pasarić: Planinarstvo i sport; 18.) 18. III. J. Pasarić: Opasnosti od lavina u planinama.

SAVEZ PLANINAR. DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE

TURISTIČKO DRUŠTVO »FRUŠKA GORA« U NOVOM SADU raspisalo je nedavno arhitektonski natječaj za izradu idejnog nacrta planinarskog doma na Iriškom Vencu u Fruškoj Gori. Na taj natječaj prisjela su 33 nacrta, od kojih je ocjenjivački sud nagradio tri nacrta, i to: 1. prvom nagradom (5.000 din.) nacrt pod geslom »Konak«, čiji je autor Marijan Ivocić, arhitekt iz Drenovaca, sa stanicom u Beču; 2. drugom nagradom (3.000) din.) nacrt pod geslom »Weekend«, čiji su autori Vilko Marinčok i Nikola Pugačev, arhitekti iz Niša; 3. trećom nagradom nacrt pod motom »22«, čiji je autor Dr. Ing. Arh. Jan Dubovy iz Beograda. Osim nagrađenih još su otkupljeni radovi pod geslom »Sport« nepoznatog autora iz Ljubljane i pod geslom »Venac« nepoznatog autora iz Praga. Od nedjelje 17.—24. IV. ovi su radovi izloženi u prostorijama novosadske Trgovačko-industrijske i zanatske komore. Poslije izložbe pristupilo se na osnovi nagrađenih radova izradi detaljnih nacrta, dok se nenagrađeni i neotkupljeni nacrti stavljaju na ras-

polaganje njihovim autorima. Zidanje doma izvršit će se još u toku ove godine, pa će njegovim podizanjem grad Novi Sad i cijela okolina Fruške Gore dobiti potrebnu i korisnu socijalno-higijensku ustanovu.

PLANINARSKI OBZOR

NAJVIŠI VRHOVI ŠAR-PLANINE. Uopće najviši vrh Šare prema karti jugo-slavenskog geografskog zavoda na listovima »Debar« i »Prizren« leži na skrajnjem jugozapadnom dijelu gorja zvan prema karti: Turčin Planina sa 2702 m apsolutne visine, koji vrh domaći, u koliko sam pred par godina doznao prigodom uspona (»Hrv. Planinar« 1927., br. 1) zovu »Džinibeg« (ili Džini-Bek), što može da znači nešto kao džinovska t. j. golema glavica. — U srednjoj Šari prema istoj karti na listu »Kačanik« je najviši (sa juga i po hrptu vrlo lagano pristupačan) vrh »Bistra« sa 2640 m aps. vis. (Ovime se nadopunjuje navod g. ing. Pavla Novikova u »Planinskom Vestniku« br. 1. god. 1932. str. 9. treći redak odozgo.) — Najviši vrh u istočnom dijelu Šare jest prema istom listu karte »Kačanik« najistočnija visoka piramida gorja t. j. Ljuboten sa 2496 m aps. visine (koji su ranije karte pogrešno znatno višim iskazivale). — Dr. I. K.

KAKOVA JE HRANA POTREBNA PLANINARU I SPORTAŠU? Na izletima i utrkama, gdje moramo ustrajno hodati više kilometara i katkada brzo stupati, potrebna nam je jača i obilnija hrana nego ako sjedimo na mjestu uz pisači stol. Ali o količini i kakvoći hrane razilaze se mnijenja liječničkih stručnjaka. Njemački liječnik Dr. Rubner postavio je pravilo: odrasli čovjek težak oko 70 kilograma, koji pored svoga zvaničnog posla stalno izvodi tjelesne vježbe, mora dnevno da prima oko 3200 probavljivih kalorija. Drugi fiziološki istraživači traže za planinare i sportaše 2100—4000 kalorija i to ovako: u jutro velika šalica bijele kave ili čaja, dva komada kruha sa maslacem ili pekmezom; o podne 100 do 150 grama mesa, 5 do 6 krumpira, variva ili salate i voća; na večer tri komada kruha s narescima i voća. Liječnik Adolf Pükert u Hamburgu, koji je proučavao to pitanje na redarstvenoj četi za vrijeme sportskih vježbi, došao je do ovih rezultata, koje priopćuje u glasilu »Deutsche Medic. Wochenschrift«: tijelo čovjeka od 26 godina treba za vrijeme ustrajnog sportskog treniranja dnevno oko 2000 motornih kalorija, a najbolja je mješovita hrana sa svježim varivom, salatom i sl. Da ovakva hrana posvema dostaje, vidjelo se po tome, što su sportski vježbači postepeno malo dobivali na težini i bili posvema zdravi. Premda se u dugotrajanom vježbanju od njih tražio postepeno sve veći napor. Njemački je fiziolog Dr. E. Waage istraživao, koliko hrane moramo pružiti tijelu, da nadoknadimo gubitak energije, što nastaje kod hodanja i stupanja. Tako je pronašao, da je šećer najbolja hrana našemu tijelu, jer on najbolje u ljudskom tijelu izgara i zato najbrže naknađuje iscrpene sile. On računa, da planinar sa 85 kg težine treba na turi osim svoje obične dnevne hrane još oko 0.5 kg šećera, prosječno na 100 m usponu 5 kocki šećera ($2\frac{1}{2}$ dkg). Taj broj vrijedi samo za izvrsne planinare, koji su krepka zdravlja. Ljudi, koji nisu vični duljem penjanju, za jednaku turu troše dvostruku množinu energije. Točnije podatke o količini hrane na turama sastavio je prof. D. A. During: za put od 5 km s usponom od 600 m troši planinar energiju, koju mu daju 33 kocke šećera (ili 2 žumlje sa šunkom). Toliko hrane više mora planinar uzeti nego onda, kad bi sjedio kod pisaćeg stola. Od svih vrsti hrane najbrže djeluje šećer; zato nose alpinisti na teškim visokim turama vazda kockasti šećer, čokoladu, suhe šljive

ili smokve, mandalice i druge šećerne jestvine. Pojačano djelovanje šećera povisuje mala količina napitka (limunada, hladni čaj). Svježe voće doduše u velike osvježuje tijelo, ali je teško probavljivo. Isto tako brzo kao šećer probavlja ljudsko tijelo i slaninu i tjestenine. Najbolji napitak na turi jest voda — alkohola treba se kloniti na usponu i silazu. Prema tomu na velikim turama treba tijelu dodavati primjereno veću količinu hrane.

DRUŠTVENE VIJESTI

PRESELJENJE NAŠE DRUŠTVENE POSLOVNICE. Prigodom katastrofalnoga požara i eksplozije u noći od 29. na 30. ožujka o. g. u Bartulićevoj palači na Dolcu br. 1, u kojoj smo imali društvene prostorije, nanesena je našem društvu osjetljiva šteta. Na sreću nismo stradali od samoga požara, jer su naše prostorije bile odijeljene betonskim stropom od gornjih, u kojima je požar buknuo, ali su nam uslijed eksplozije velik dio namještaja i staklene stvari (zbirka diapositiva, slike), nadalje ormari, stolovi, stolice i dr. oštećeni ili razbijeni, a od gašenja požara t. j. vode nakvašene ili uništene fotografije, tiskanice, zemljovid, oveći broj knjiga i publikacija (»Hrv. Planinar« i »Vodići«), dok su društveni arhiv, isprave i poslovne knjige ostale neozlijedene. Osim toga društvu su nametnuti znatni troškovi za preseljenje, nabavu novih i popravak oštećenih predmeta, a sama uprava društva nije mogla poslovati preko tjedan dana. Unajmili smo nove prostorije u središtu grada, u Samostanskoj ulici br. 2A, polukat, gdje imamo 4 oveće sobe, od kojih su dvije srednje namijenjene za poslovnici i predsjedništvo, a dvije veće pokrajne za čitaonicu, knjižnicu, tamnu izbu foto-sekcije i za društvene sastanke. Za vrijeme traženja stana i seljenja u nove prostorije susretljivo nam je ustupio dio svojih poslovnih prostorija za uredovanje naš odbornik g. ing. Josip Neuman. Naše domaće osiguravajuće društvo »Croatia«, kod kojega je naše društvo osigurano kroz dugi niz godina, išlo nam je također na ruku time, što je pospješilo procjenu i isplatu požarom i eksplozijom prouzročene štete, čime nam je omogućen popravak oštećenih i naknada uništenih predmeta.

OMLADINSKA SEKCIJA H. P. D. SREDIŠNJE održala je 14. III. svoj redoviti godišnji sastanak, na kojem su djelomično izmijenjena pravila i ukinuta posebna članarina, a isto tako mjesto glazbenog referenta, jer se glazbena sekcija odcijepila od omladinske. Ujedno su ukinuti mjesto blagajnika i nadzorni odbor, a imovina sekcijske od Din 639.38 uložena u Gradskoj štedionici predaje se središnjici na čuvanje. Na tom je sastanku izabran za pročelnika Omladinske sekcije Pero Bogdanov, za zamjenika pročelnika Josip Levak, a tajnikom Slavko Preverdar. Nadalje je zaključeno da Omladinska sekcija u buduće djeluje samo ljeti, a da u zimskim mjesecima prepusti Ski-sekciji ne samo zimsko-sportske priredbe, nego i društvene izlete.

GLASOVITA ENGLESKA ALPINISTICA F. S. COPELAND NA VELEBITU. U Ljubljani boravi već 11 godina glasovita engleska alpinistica gospođa Fanny S. Copeland, koja na tamošnjem sveučilištu predaje engleski jezik i književnost. Ona je članica čuvenog engleskog alpinističkog društva »Alpine Club« u Londonu, koje izdaje časopis »Alpine Journal«, prvi i najugledniji alpinistički organ na svijetu. U svoje slobodno vrijeme često izvodi sa prvim slovenskim alpinistima teške uspone na slovenske Alpe, te se je dosad uspela na sjevernu stijenu Triglava, Mojstrovke i na druge vrletne vrhunce, i to redovno

po novim i dosad nedostupnim stazama. O tim svojim usponima napisala je lijepu knjigu na engleskom jeziku, koja je prošle godine tiskana u Engleskoj pod naslovom »Beautiful Mountains - In the Jugoslav Alps«, u kojoj među ostalim zanosno tvrdi, da slovenske Alpe spadaju među najljepše na svijetu. Njoj se ima poglavito zahvaliti, da su noviji znameniti usponi na slovenačkim Alpama (Mojstrovka, Škrlatica, Špik, dva nova smjera na sjevernoj stjeni Triglava) kao i imena alpinista dra. St. Tominšeka, Mire Debeljakove, Pavle Jesihove, Miha Potočnika, Jože Čopa, Danila Martelanca, Gostiše ušli u taj ugledni šasopis i time postigli svjetski glas. Odlična je planinarka nedavno boravila u Zagrebu u pratinji slavne slovenske alpinistice gde Mire Marko Debeljakove, kad je ovdje održala predavanje o »nepoznatim zimskim turama u Julijskim Alpama«. Nedavno predavanje g. Dr. I. Krajača u Ljubljani o Velebitu potaklo je gđu. F. S. Copeland, da je odlučila ovoga proljeća obaći naš viloviti i ponosni Velebit. Tu je svoju odluku ovih dana priopćila g. Dr. I. Krajaču, tražeći potrebne obavijesti o tom pothvatu za vrijeme Duhovskih blagdana. Gosp. Dr. I. Krajač odmah se odazvao na njezin upit i izjavio se spremnim, da joj sam bude provodičem u ime Hrvatskog Planinarskog Društva na njezinim usponima u Rožanskim Kukovima i drugim znamenitim dijelovima Velebita.

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA FOTO-SEKCIJE »HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA« U ZAGREBAČKOM ZBORU. Pod naslovom: »S kamerom u prirodi i domu« priredila je foto-sekcija H. P. D-a u Zagrebu uz sudjelovanje članova foto-amatera svojih podružnica i saveznog Srpskog planinskog društva u Beogradu izložbu fotoamaterskih radova na proljetnom Zagrebačkom Zboru za vrijeme od 23.—30. travnja o. g. Motivi izloženih fotografija su u prvom redu prirodne snimke: planinska naselja, pastirski stanovi, mjesta i gradovi, važni kao polazne točke za izlete, planinarske kuće, skloništa i piramide, spilje, jezera, motivi iz etnografije, flore i faune naših krajeva; nadalje svi ostali motivi, kao interieri, portreti, sportske snimke; ali motivi iz prirode prema ostalima stoje u odnosu 2/3 naprama 1/3, a izložene su samo one slike, koje još nisu bile izložene u Zagrebu. Odziv bio je tako brojan, da izložba nadmašuje sve dosadašnje slične društvene priredbe. Izloženo je u svemu 248 izabranih fotografija, koje i izborom motiva i tehničkom izvedbom stoje na zamjernoj visini suvremene fotoamaterske vještine.

GRADNJA PLANINARSKE KUĆE H. P. D-a NA RISNJAKU. Ove se godine ima podići nova planinarska kuća tik pod vrhom Risnjaka (1528), ove najviše i najljepše planine u Gorskem Kotaru. Gradnja je započeta prošle jeseni, te su izvedene potrebne predgradnje, t. j. izgrađena je cisterna, uređen i izgrađen put do gradilišta, ispaljena vapnenica, posjećeno građevno drvo, dopremljen pjesak i građevni materijal na gradilište, a preko zime je u Gornjem Jelenju u društvenoj kući izrađen drveni materijal (vrata, prozori, krovne daščice (šindra) i dr.). Početkom svibnja počinju se kopati temelji i podizati zidovi, te bi se kuća imala dogotoviti u drugoj polovici ljeta i pod jesen otvoriti.

Kuća je prizemnica sa mansardom i frontom od $14\frac{1}{2}$ m i cisternom od 25 kubika. Gradnja je proračunana na D 250.00 do 270.000 (zajedno s nutarnjim uređenjem). Kako je za dovršenje gradnje još potrebno namaknuti oko Din 140.000, H. P. D. središnjica pozvala je u oči Božića sve svoje podružnice (44), da joj priskoče u pomoć, jer je ova planinarska kuća za sve članove H. P. D-a, pa treba da se i zajedničkim silama izgradi; a napose one podružnice, koje same ne grade, a imaju uložene gotovine, neka joj ovu stave na raspolaganje, što im je i dužnost prema slovu i duhu društvenih pravila, po

kojima se »sav imutak (plan.) društva ima upotrebljavati u društvene svrhe«, a među ovima u prvom su redu gradnje planinarskih kuća i skloništa. Ujedno se H. P. D. obratilo molbom za potporu nekim gradskim i seoskim općinama, napose u Gorskem Kotaru i Hrvatskom Primorju.

Odobreno i od ministarstva šuma i ruda u zakup na 90 godina predano gradilište u površini od 500 m² za tu kuću ima upravo idealan položaj: ono je na travom obrazloj ravniči od kojih 900 m² tisk ispod najvišeg vrha na južnoj strani između Velikoga i Malog Risnjaka s pogledom na Kvarner i ujedno na šumoviti Gorski Kotar, Veliku Kapelu i Velebit. Cijeli je dan izvrženo suncu i zaštićeno od sjevera, djelomično od sjevero-istoka, zapada i juga, a od najvišeg vrha udaljeno kojih 10 minuta. Kuća ima biti ljeti stalno otvorena i opskrbljena, pa će služiti i kao visoko gorsko ljetovalište.

Tako će ova najdivnija planina Gorskog Kotara, koja je i dosad od svih planina u tom planinskom raju najviše bila posjećivana, dobiti davno željenu i doličnu planinarsku kuću, koja će dostojno reprezentirati hrvatsko planinarstvo i ujedno služiti kao jaka poluga za razvoj planinarstva i turizma ne samo u Gorskem Kotaru, nego i u susjednom Hrvatskom Primorju.

H. P. D. PODRUŽNICA »ČAKLOVAC« U PAKRACU, čije je djelovanje u prošloj godini nešto popustilo, u novije vrijeme opet je prionula uz rad, pa namjerava provesti reorganizaciju sa ciljem, da obnovi što življe planinarsku propagandu i djelatnost, koju je prije toga lijepo razvijala na Brezovom Polju, gdje je snovala i uređenje jedne šumarske kolibe za sklonište ljetnim i zimskim planinarama. Glavnu skupštinu drži 8. V. o. g., a prije toga 1. V. priređuje zajednički izlet na Sljeme, gdje će braću planinare Pakraca pozdraviti naši članovi.

TRAŽE SE BROJEVI »HRVATSKOG PLANINARA«. Turističko društvo »Fruška Gora« u Novom Sadu traži na otkup za svoju društvenu knjižnicu ove brojeve »Hrvatskog Planinara«: g. 1927. br. 2, 3, 4 i 5; g. 1928. br. 7; g. 1929. br. 1, 2, 6 i 10 (ili kompletno). Ponude neka se šalju na upravu Fruške Gore u Novom Sadu.

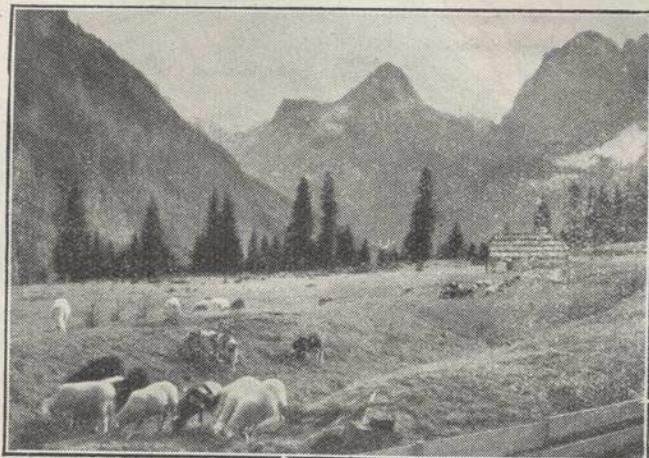

SADRŽAJ: Dr. A. Špiler: Grossglockner (sa 4 slike po snimcima O. Hrazdire na umj. prilogu), str. 131. — M. Kusijanović: Iz Dubrovnika kroz Konavle na Subru (sa 4 slike po snimcima kap. Pany-a i Dr. Wagnera na umj. prilogu i 1 crtežem M. Kusijanovića u tekstu), str. 137. — Dr. Karlo Bošnjak: Na nepoznatim i poznatim stazama u Crnoj Gori, str. 142. — I. Pasarić: Planinarstvo i sport, str. 146. — Rad podružnica H. P. D. (»Gvozd« u Sisku, »Bjelašnica« u Sarajevu, »Vrani Kamen« u Daruvaru), str. 150. — Planinarska predavanja (Zajednička predavanja u Pučkom sveučilištu i u Radiju) str. 151. — Savez planinarskih društava Jugoslavije, str. 154. — Planinarski obzor, str. 155. — Društvene vijesti (Preseljenje poslovnice. — Engleska alpinistica F. Copeland na Velebitu. — Gradnja plan. kuće na Risnjaku) str. 156.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.— (za đake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—. Pretplatu, reklamacije i rukopise prima HPD središnjica u Zagrebu, Samostanska ulica 2a. — Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Medveščak br. 57. — Izdavač: »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.

PRIRODA VAS ZOVE

da Vaše slobodno vrijeme provedete u šumi ili na polju, u gori ili na moru, da oduševljeni boravkom na svježem zraku skupite snagu za svagdanji rad.

U tom oduševljenju nemojte medjutim zaboraviti na najvažnije, da pripremite i osigurate blagotvorno djelovanje boravka u prirodi okrepnom hranom, koja jača tijelo, da ga ne umara nepotrebnim balastom, i koja Vas ne veže na stalne dnevne obroke.

Popijte ujutro, a i za vrijeme izleta iz Vaše termosflaše šalicu

OVOMALTINE

koja imade vrlo ugodan okus, lako se probavlja, te pretstavlja koncentrovani hranu iz najboljih naravnih proizvoda. Ovomaltine se brzo čitava pretvara u krv, stvarajući zalihu energije, jačajući tjelesnu i duševnu djelatnost.

Dobiva se svagdje.

Tražite besplatni uzorak pozivajući se na taj list od

Dr. A. WANDER D. D., ZAGREB

Persenso ploče

dobivaju se kod

FOTO CORSO, ZAGREB
ILICA BR. 25

JESENSKY I TURK

ZAGREB

JURIŠČEVA ULICA BROJ 1

preporuča:
SVU OPREMU

ZA PLANINARE

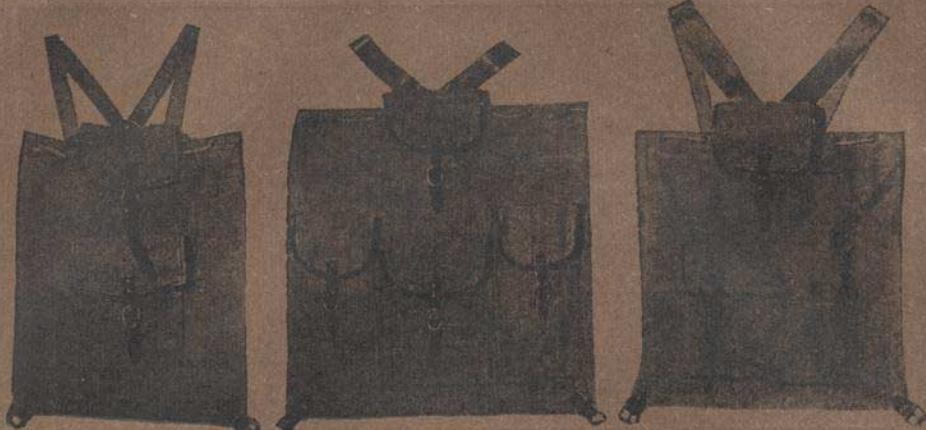
TURISTE I

ŠPORTAŠE

HOTEL KRK U KRKU

daje članovima Hrvatskog Planinarskog Društva popust na potpunom pensionu 5%, a po cjeniku 10%. Pension s taksom i poslugom do 31./V. Din 52,—, od 1./VI. do 31./VIII. Din 56,— dnevno po osobi.

5114 Dječja naprjava iz jako dobre tkanine u svoj i zelenoj boji sa kožnim remenima bez džepa Din 21.—
Sa jednim džepom kao na slici Din 26.—

5115 Naprjava iz vrlo dobre nepromočive cerade sa 3 džepa podesno za veće izlete
Sa 2 džepa Din 36.—

5116 Naprjava iz jako dobre nepromočive cerade sa širokim remenima Din 170.—
ista naprjava postavljena sa gumenom podesno za lovec, 2 džepa Din 240.—
Naprjava za dame sa 1 džepom kao na slici sa širokim remenima Din 110.—

i sve ostalo za šport i planine nađete u izobilju u šport-odjeljenju trgovачke kuće

KASTNER I ÖHLER ZAGREB

Planinarski Vodič po Velebitu

Napisao: dr. Josip Poljak

277 strana teksta sa 20 velikih ilustracija
u bakrotisku na prilozima, 101 fotografija,
4 karte, platneni uvez.

Prodajna cijena Din 60.- Za članove HPD pogodovna cijena Din 50.-

Vodič na Plitvička Jezera

Napisao: Dragutin Paulić

120 strana teksta sa 29 slika, 2
karte i 2 nacrta; platneni uvez

Za članove HPD pogodovna cijena Din 20.-
Za nečlanove . . . . . Din 25.-

Dobiva se kod nakladnika

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO SREDIŠNJIĆA ZAGREB
SAMOSTANSKA UL. 2a

TELEFON 68-01

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE SLOBODNOG I KRALJEVSKOG GLAVNOG GRADA

ZAGREBA

JELAČIĆEV TRG 20 (VLASTITA PALAČA) JELAČIĆEV TRG 20

**ULOŠCI
preko Din 475,000.000,-**

OBAVLJA

**najkulantanije sve burzovne kao i ostale
bankovne poslove,**

ESKOMPTIRA mjenice,

**IZNAJMLJUJE sigurnosne pretince
(SAFE-DEPOT)**

PODJELJUJE

**hipotekarne zajmove na novogradnje kao
i na starogradnje uz 9% čistih**

ZA SVE OBVEZE NAPOSE ZA

ULOŠKE

JAMČI OPĆINA GRADA ZAGREBA